

Bakalářská práce

2022

Emílie Folejtarová

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Rituální čistota v islámu a judaismu

Emílie Folejtarová

Plzeň 2022

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra filozofie

Studijní program Humanistika

Bakalářská práce

Rituální čistota v islámu a judaismu

Emílie Folejtarová

Vedoucí práce:

Mgr. et Bc. Dagmar Demjančuková, CSc.

Katedra filozofie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2022

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen
uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2022

.....

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala své vedoucí bakalářské práce Mgr. et Bc. Dagmar Demjančukové, CSc. za její vstřícnost, cenné rady a trpělivost.

OBSAH

ÚVOD	1
1 KAŠRUT A KAŠER	3
2 TREFA A NEVELA	4
2.1 Čisté a nečisté	4
2.2 Zdroje rituální nečistoty	5
2.3 Přenos potravinových nečistot.....	6
3 ZÁKLADNÍ PRAVIDLA KOŠER STRAVOVÁNÍ.....	7
3.1 Živočichové, kteří žijí na zemi – savci.....	7
3.2 Vodní živočichové	7
3.3 Okřídlení živočichové	8
3.3.1 Ptáci.....	8
3.3.2 Hmyz.....	9
3.4 Krev a tuk.....	10
3.5 Šchita – rituální porážka.....	11
3.5.1 Bdika – ohledání.....	12
3.5.2 Nikur.....	12
3.5.3 Tuk	12
3.5.4 Gid ha-naše.....	13
3.5.5 Odstranění krve a košerování	13
3.6 Maso a mléko	14
4 PŮST	17
5 TAHÁRA	19
6 ZNEČIŠTĚNÍ.....	20
6.1 Džanába – těžké znečištění.....	20
6.2 Hadath – lehké znečištění.....	20
7 HALÁL A HARÁM.....	22

8 PRAVIDLA HALÁL STRAVOVÁNÍ	23
8.1 Dhabíha – rituální porážka.....	23
8.2 Harám – zakázané potraviny.....	24
8.2.1 Zdechlina	24
8.2.2 Krev	25
8.2.3 Vepřové maso.....	25
8.2.4 Maso zasvěcené někomu jinému než Alláhovi	26
8.2.5 Zakázaná suchozemská zvířata	26
8.2.6 Alkohol.....	27
9 SAWM – PŮST	28
10 SROVNÁNÍ	31
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	41
RESUME	44

ÚVOD

Očistné rituály vždy hrály významnou roli již u nejstarších náboženských systémů. Samotný pojem rituální čistoty je ideální duchovní stav, který se snaží napodobit nejvyšší čistotu před uctíváním božstva. Očista se vztahuje také na předměty a místa. Do jisté míry rituální čistotu všichni chápeme a přijde nám přirozené chránit posvátná místa před nečistotami.

Ztracenou čistotu lze obnovit pouze rituálem. A proto, že je čistota často předpokladem pro provádění nejrůznějších rituálů, označují antropologové toto obecné pole kulturních jevů jako „rituální čistotu“ a „rituální znečištění“. Některé očistné rituály vedoucí k očištění jsou jednoduché – stačí si pouze umýt ruce nebo tělo, jiné vyžadují vykuřování osoby nebo předmětu kadidlem, odříkávání modlitby nebo zaklínání. Některé pracují na principu obětního beránka, ve kterém jsou nečistoty rituálně přeneseny na zvíře, v některých případech (jako u starých Řeků) dokonce na jiného člověka; zvíře nebo lidský obětní beránek je pak vyhnán z města anebo zabit. Mnoho očistných rituálů je velmi složitých a zahrnuje několik různých typů očistných aktivit.¹

Tématem této práce jsou otázky rituální čistoty v judaismu a islámu. Jelikož praxe spojená s rituální čistotou je velice rozsáhlá, bude práce detailněji zaměřena na oblast stravování a praktiky s ním spojené.

Téma jsem si vybrala proto, že i když se může na první pohled zdát, že se nás rituální čista příliš nedotýká, v dnešním multikulturním světě se setkáme s lidmi z různých kulturních a náboženských prostředí, a tak je důležité zjistit, co stojí za zvyky a očistnými rituály spojenými se stravováním, o kterých jsme slyšeli, četli nebo jsme je třeba viděli u našich známých. Kromě toho nám studium rituální čistoty umožňuje vhled do každodenního života věřících a jiný pohled na pro nás běžnou rutinní činnost, jako je právě stravování.

Cílem práce je zanalyzovat a porovnat informace ohledně praktiky *košer* a *halál* stravování, a to takovou formou, aby bylo možno porovnat, v čem se liší nebo naopak podobají stravovací zvyky spojené s rituální čistotou u praktikujících Židů a muslimů

¹ ORTNER, S. B. *purification rite*. In: Encyclopedia Britannica. [online]. [cit. 2022-04-11]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/purification-rite>.

s přihlédnutím ke společnému původu a historii. Dalším cílem je nabídnout ucelený pohled na obě náboženství, která pojí více než jen společné kořeny.

Práce je koncipována do několika dílčích celků. Kapitoly 1 až 4 se věnují popisu pravidel košer stravování. Při popisu rituálních praktik bude práce vycházet z Tóry, především z knihy Leviticus, která pojednává o čistých a nečistých tvorech, o stravování a o správném postupu při porážení zvířat, a z knihy Deuteronomium, která doplňuje informace o čistých a nečistých živočiších. Dalším zdrojem jsou halachická díla Šulchan aruch, a především Maimonidova Mišne Tóra, jež shrnuje židovský zákon podle toho, co o různých tématech říkají Tóra, Mišne Tóra a Šulchan Aruch.

Talmud bude používán jen okrajově, protože, jak říká Maimonides ve svém spisu, Talmud je záznamem různých úhlů pohledu různých učenců na mnoho aspektů židovského práva. Následkem toho v mnoha případech nemůže čtenář z Talmudu určit, která z vyjádřených protichůdných hledisek byla nakonec rabíny přijata jako zákon.

Ze sekundární literatury je třeba vyzdvihnout hlavně knihu Simona Philipa de Vriese *Židovské zvyky a obřady*.

Kapitoly 5 až 10 se zabývají rozbořem rituální čistoty v islámu a podávají základní přehled zakázaných – *harám* potravin, popisují rituální porážku *dhabiha* a vysvětlují, jak probíhá půst v měsíci ramadánu. Základním pramenem informací zde je Korán, dále hadísy a islámské právo šaría. Velmi nápomocná byla také kniha Júsufova Al-Qaradáwího *Povolené a zakázané v islámu*.

Poslední kapitola shrnuje společné znaky a difference obou monoteistických náboženství. Vzhledem k tomu, že judaismus i islám jsou tzv. abrahámovská náboženství, není překvapením, že jejich stravovací zákony mají určité podobnosti. Židovské a islámské stravovací zákony se až na několik výjimek snaží zprostředkovat stejné hodnoty a dosáhnout stejných cílů. V zásadě se jedná o nástroje pro vzpomínání a vyzývání úcty, protože Židům i muslimům je připomínán Boží vliv a všudypřítomnost, kdykoli se vyvarují určitých jídel a nápojů. Dodržování stravovacích zákonů tedy nejen ukazuje poslušnost a oddanost, ale také zvyšuje čistotu a svatost, čímž pozvedává duchovní podstatu.

Práce je zpracována na základě shromáždění, kompilace a analýzy primárních a sekundárních pramenů. Pro následné srovnání je použita metoda komparace.

1 KAŠRUT A KAŠER

Termín kašrut znamená v doslovném překladu „rituální způsobilost“ a označuje náboženskou platnost předmětu nebo potřeby podle židovského zákona. Nejčastěji bývá spojován se stravovacími pravidly vycházejícími z Tóry. Kašrut předepisuje, co a za jakých podmínek je dovolené jíst. Termín je odvozen od slova kašer, který v doslovném překladu znamená „vhodný“, přeneseně „rituálně čistý“² a v židovských halachických textech se používá pro vše, co je rituálně čisté, způsobilé, vhodné nebo správné vzhledem k náboženské praxi.³ Hebrejsky se slovo správně vyslovuje „kašer“ s důrazem na druhé slabice, setkáme se ovšem i s lidovým „košer“.⁴

Kašer domov, včetně kuchyně a všeho, co k tomu patří, slouží jako neustálá připomínka židovství. Vytváří výrazný životní styl a pozvedává každodenní přípravu a konzumaci jídla na duchovní úroveň.⁵

Přestože jsou na podporu kašrutu uváděny přesvědčivé argumenty, které vychází například z hygieny, spadají pravidla kašrutu obvykle pod zákon *chukim*, který nemá žádné jiné logické vysvětlení než poslouchat Boha a napodobovat jeho svatost.⁶

„Já jsem Hospodin, váš Bůh. Posvěťte se a buďte svatí, neboť já jsem svatý. Neposkrvňujte sami sebe žádnou havětí plazící se po zemi. Já jsem Hospodin, který jsem vás vyvedl z egyptské země, abych byl vaším Bohem. Proto buďte svatí, neboť já jsem svatý.“ (Lv 11:44-45)

Učenci praví, že všechny zákony týkající se kašrutu spadají do kategorie *micvot šim'iot*. Jako pouzí smrtelníci nejsme schopni je pochopit, musíme je však „poslechnout“ a skrze ně dát najevo plnou podřízenost přáním Boha v souladu se závazkem, který židovský národ přijal na hoře Sinaj při darování Desatera. *„Tak učiníme a poslechneme.“*⁷

² LAU, J. M. *Praktický judaismus*, s. 92–93.

³ NEWMAN, J., SIVAN, G. *Judaismus od A do Z*, s. 85.

⁴ DE VRIES, S. P. *Židovské obřady a symboly*, s. 144.

⁵ NEWMAN, J., SIVAN, G. *Judaismus od A do Z*, s. 85.

⁶ LAU, J. M. *Praktický judaismus*, s. 92–93.

⁷ Tamtéž, s. 92.

2 TREFA A NEVELA

Opakem košer je trefa (hovorově *trejfe*), která označuje vše nečisté, doslovně „roztrhané“. Původně se tímto pojmem označovalo maso zvířat, která byla zabita jiným zvířetem, uhynula na následky poranění nebo nemoci, a proto byla jejich konzumace zakázána. V knize Leviticus se dočítáme: „Zdechlinu nebo něco rozsápaného nebude jíst, aby se tím neznečistil. Já jsem Hospodin.“ (Lv 22:8) A na jiném místě se píše: „Každý, kdo by jedl zdechlinu nebo rozsápané zvíře, ať domorodec či host, vypere si šaty, omyje se vodou a bude nečistý až do večera. Potom bude opět čistý.“ (Lv 17:15)

Za rituální znečištění není považována pouze samotná konzumace takového zvířete, zakázaný je i pouhý dotek. „Když pojde některé ze zvířat, která máte dovoleno jíst, ten, kdo se dotkne jeho zdechliny, bude nečistý až do večera.“ (Lv 11:39) V širším smyslu trefa zahrnuje veškeré nekošer potraviny a způsoby přípravy, které odporují striktním pravidlům (například míchání masa s mléčnými výrobky nebo znečištěné kuchyňské nádobí).

Příbuzným výrazem je termín nevela – „mršina“ označující zdechlinu zvířete, které umřelo přirozenou smrtí, nebo zvířata, která jsou sice kašer, ale nebyla poražena rituálně vhodným způsobem.⁸

Je potřeba podotknout, že zákony, jež určují, zda je zvíře trefa nebo nevela, jsou velmi složité a mohou se jimi zabývat pouze rabíni, kteří v této oblasti dostali tzv. *smichu*.⁹

2.1 Čisté a nečisté

„... rozlišujte mezi čistými a nečistými zvířaty a mezi nečistým a čistým ptactvem, abyste neuvedli sami sebe v opovržení kvůli zvířatům, ptactvu a všelijakým země plazům, které jsem oddělil, abyste je měli za nečisté.“ (Lv 20:25) Na základě výše uvedeného biblického textu se k označení živočišných druhů, jejichž konzumace je povolena, nebo naopak zakázána, používají slova „čistý“ – *tahor* a „nečistý“ – *tame*.

⁸ SPIEGEL, P. *Kdo jsou Židé?*, s. 130.

⁹ LAU, J. M. *Praktický judaismus*, s. 97.

2.2 Zdroje rituální nečistoty

Rituální nečistota – tum‘a je opakem rituální čistoty – tohora. Nastane při kontaktu s mrtvolou, při určitých chorobách například lepře, u žen při menstruaci nebo při styku s jinou osobou, která je v momentálním stavu tum’y.¹⁰

Jedním ze zdrojů rituální nečistoty je mrtvola plazivého zvířete. Když mršina některé z havěti, jako je myš, lasička nebo například ještěrka, přijde do styku s dřevěnými či koženými předměty, oděvy nebo pytli, stanou se takové věci nečistými. Pokud jde o předmět používaný k práci, musí se ponořit do vody a nečistým zůstane až do večera. Prakticky vše, na co jakákoliv část zdechliny padne, se stane nečistým. Pokud dojde ke znečištění trouby nebo pece takovým způsobem, musí se rozbít na kusy. Výjimku tvoří pramen, cisterna s vodou a suché semeno k zasazení.¹¹ Ty i po kontaktu s kontaminovaným zvířetem zůstávají čisté. Pokud zdechlina spadne na hliněnou nádobu, pak je obsah nádoby znečištěn a nádoba se musí rozbít. Pokud se voda dostane na jakékoli jídlo, které lze sníst, nebo nápoj, který jde vypít, bude tento pokrm či nápoj rovněž nečistý.¹²

Všechny potraviny a tekutiny určené k lidské spotřebě mohou být rituálně nečisté.¹³ Maimonides cituje příkázání Tóry, když říká: „*Každý pokrm určený k jídlu, který přišel do styku s onou vodou, bude nečistý. Též každý nápoj, který se pije z takové nádoby, bude nečistý.*“ (Lv 11:34)

Význam této poslední věty se překlad od překladu liší. Někteří uvádí, že se věta vztahuje na vodu v hliněné nádobě, do které spadlo mrtvé plazící se zvíře a která přišla do styku s jídlem. Jiní říkají, že se to vztahuje na vodu z takové hliněné nádoby, která se dostane na jakékoli jídlo, které lze sníst, nebo na vodu, která se dostane na jídlo, které je pak v kontaktu s mrtvým tělem plazivého zvířete.

Maimonides dále uvádí příklad nutnosti navlhčit semeno předtím, než by mršina zakázaného zvířete mohla způsobit jeho znečištění (Lv 11:37-38) a vytváří tak základ pro

¹⁰ NEWMAN, J., SIVAN, G. *Judaismus od A do Z*, s. 231.

¹¹ Výjimka: pokud bude na semeno nalita voda a přijde do kontaktu s jakoukoliv částí zakázaného mrtvého zvířete, bude nečisté (Lv 11:38).

¹² Lv 11:29-38, Lv 11:40-44.

¹³ Kniha MT 10, *Kniha čistoty, Sefer Taharah*; Pojednání 6 o nečistotě potravin, kapitola 1, část 1 a Kniha MT 10, *Kniha čistoty, Sefer Taharah*; Pojednání 5 o jiných zdrojích nečistot, kapitola 7, část 1. [online]. [cit. 2022-03-09]. dostupné z: https://www.chabad.org/library/article_cdo/aid/1517110/jewish/Sefer-Taharah.htm.

pravidlo, že pouze potraviny, které jsou zvlhčeny jednou ze sedmi konkrétních tekutin, jsou náchylné ke znečištění.¹⁴

Potravina se může stát nečistou pouze tehdy, je-li nejprve navlhčena jednou ze sedmi specifikovaných tekutin – vodou, rosou, olejem, vínem, mlékem, krví nebo medem. Náchylnost ke znečišťování nastává pouze tehdy, dojde-li ke smáčení potraviny se schválením vlastníka.¹⁵ Náchylnost potravin k nečistotám tím, že jsou v kontaktu s kteroukoli ze sedmi kapalin, je dána pouze tradicí: jedná se o tradiční výklad pasáže z Tóry (Lv 11:38).

2.3 Přenos potravinových nečistot

Nečisté jídlo přenáší nečistotu na jiné jídlo nebo jakoukoli tekutinu, s nimiž přijde do styku.¹⁶ Přenos nečistoty z potraviny na potravinu nemůže nastat více než třikrát za sebou, zatímco přenos nečistoty z kapaliny na kapalinu je neomezený. Jídlo nebo nádoba, do nichž se dostane tekutina, se stávají nečistými, nikoli ovšem nádoba, která se dotkne nečisté potraviny.¹⁷

Pokud člověk sní nečisté jídlo nebo vypije nečistou tekutinu, stane se sám nečistým, dokud se rituálně neponoří do vody.¹⁸ Výjimkou je těhotná žena, která kvůli svému stavu jí rituálně nečisté jídlo, a proto se očistit nemusí.¹⁹

¹⁴ Kniha MT 10, *Kniha čistoty, Sefer Taharah*; Pojednání 6 o nečistotě potravin, kapitola 12, část 1 [online]. [cit. 2022-03-09].

¹⁵ Tamtéž, kapitola 1, část 1–2.

¹⁶ Kniha MT 10, *Kniha čistoty, Sefer Taharah*; Pojednání 5 o jiných zdrojích nečistot, kapitola 7, část 1 [online]. [cit. 2022-03-09].

¹⁷ Tamtéž, kapitola 7, část 1.

¹⁸ Tamtéž, kapitola 8, část 10.

¹⁹ Tamtéž, kapitola 8, část 13.

3 ZÁKLADNÍ PRAVIDLA KOŠER STRAVOVÁNÍ

Při rozlišování mezi kašer a nekašer druhy rozlišujeme 3 skupiny, které jsou blíže popsány v knize Leviticus. Patří sem:

1. živočichové, kteří žijí na zemi,
2. živočichové, kteří žijí ve vodě,
3. okřídlení živočichové.

3.1 Živočichové, kteří žijí na zemi – savci

K tomu, aby byl savec považován za rituálně čistý zdroj potravy, musí splňovat dvě základní podmínky – musí být sudokopytník a musí se živit rostlinnou stravou. (Lv 11:3) „*Smíte jíst tato zvířata: býka, ovci a kozu, jelena, gazelu, daňka, kozorožce, antilopu dišona, tura stepního a divokou kozu, zkrátka všechna zvířata, která mají kopyta rozdělená tak, že jsou obě kopyta úplně rozpolcená, přežvýkavce mezi zvířaty; ty jíst smíte.*“ (Dt 14:4-6) Z Tóry dále vyplývá pravidlo, že oba výše zmíněné znaky musí platit zároveň. Takto Tóra vyčlenila z rituálně čistých živočichů velblouda, zajíce a rosomáka. Sice patří mezi přežvýkavce, ale nemají úplně rozpolcená kopyta.²⁰ „*Z přežvýkavců, z těch, co mají kopyta rozdělená rozpolcením, nesmíte však jíst velblouda, zajíce a damana. Jsou to přežvýkavci, ale kopyta nemají úplně rozdělená; budou pro vás nečistí. Ani vepře; má sice kopyta rozdělená, ale nepřežvykuje; bude pro vás nečistý. Jejich maso nesmíte jíst, jejich zdechliny se nedotknete.*“ (Dt 14:7-8) Z uvedených příkladů vidíme, že žádný masožravec nemůže být košer.

3.2 Vodní živočichové

Proto, aby byli vodní živočichové označeni jako košer, platí stejně jako pro savce dva požadavky, které musí být vždy splněny. Vodní živočichové musí mít zároveň ploutve a šupiny. „*Ze všeho, co je ve vodě, smíte jíst toto: Všechno ve vodách, v mořích a potocích, co má ploutve a šupiny, smíte jíst. Z veškeré vodní havěti v mořích a potocích, ze všech živočichů, kteří jsou ve vodách, bude pro vás hodné opovržení všechno, co nemá ploutve ani šupiny.*“ (Dt 14:10-11) Tóra stanovuje, že všichni korýši a měkkýši, například

²⁰ LAU, J. M. *Praktický judaismus*, s. 97.

rak, garnát nebo ústřice, jsou ke konzumaci zakázány. „*V ošklivosti je budete mít jejich masa se vyvarujete.*“ (Lv 11:11)

Specifickým druhem vodních živočichů jako zdroje pokrmů jsou sardinky, které jsou sice samy o sobě košer, ale před konzumací je třeba se ujistit, že je košer i olej, v němž jsou naložené. Pokud jsou naložené v čistém olivovém oleji, je konzumace povolena, pokud se jedná o jakýkoliv jiný olej, jíst je zapovězeno.²¹

Ryby se od ostatních živočichů vhodných k jídlu liší v několika ohledech: Ve verši z knihy Numeri se dočteme, že se u ryb nemusí vykonávat rituální porážka. „*Má snad být skot i ovce pro ně zaříznuty, aby jim to stačilo? Mají snad být všechny ryby z moře vyloveny, aby jim to stačilo?*“ (Nm 11:22) Aby byla ovce rituálně čistá, musí se porazit, zatímco u ryb je samotný akt vytažení ryby z vody dostačující. Narozdíl od masa je konzumace ryb společně s mlékem povolena. Dalším specifikem je, že před konzumací není třeba odstraňovat krev.²²

3.3 Okřídlení živočichové

3.3.1 Ptáci

Tóra podává výčet zakázaných druhů ptáků: „*Z létajících živočichů budete mít v opovržení tyto, nesmějí se jíst, jsou hodni opovržení: orla, orlosupa a mořského orla, luňáka a různé druhy jestřábů, všechny druhy havranů, pštrosa, sovu, racka a různé druhy sokolů, kulicha, kormorána a výra, sovu pálenou, pelikána a mrchožrouta, čápa a různé druhy volavek, dudka a netopýra.*“ (Lv 11:13-19) Kniha Deuteronomium výčet ještě rozšiřuje o supy „*luňáka, jestřába a různé druhy supů.*“ (Dt 14:17). Dohromady Tóra vyjmenovává dvacet čtyři zakázaných druhů, které jsou pro Židy zapovězeny.²³ Na otázku, který druh okřídlených živočichů je rituálně čistý, a tedy povolený, nedává přímou odpověď, pouze konstatuje: „*Smíte jíst všechno čisté ptactvo.*“ (Dt 14:11) V tomto ohledu se Židé řídí pravidlem, že smí pozřít pouze takové druhy, u kterých s jistotou mohou určit, že do výčtu *name* – nečistých nepatří. Patří sem

²¹ LAU, J. M. *Praktický judaismus*, s. 99.

²² Tamtéž, s. 98–99.

²³ DE VRIES, S. P. *Židovské obřady a symboly*, s. 146.

asi osm druhů především domácí drůbeže, například slepice, husy, kachny, holubi, bažanti, křepelky, koroptve, krocani a další.²⁴

Typickým příkladem nečistých ptáků jsou dravci. Nahmanidés, známý také pod jménem Ramban,²⁵ v komentáři k Lv 11:13 píše: „*Důvodem, proč jsou někteří ptáci zakázáni jako potrava, je jejich krutá povaha. Je možné, že zákaz pojídání jiných zvířat je podobný, protože žádné zvíře, které přežvykuje a je sudokopytník, není dravou šelmou, zatímco ostatní se požívají navzájem.*“²⁶ Z toho vyplývá, že pokud člověk zkonsumuje maso dravců, je jeho povaha ovlivněna povahou predátorů. Na tomto příkladu Nahmanidés demonstroval kašrut jako prostředek k zachování čistoty duše. Tvrdil, že újma, která je způsobena Židovi, pokud sní nekošer maso, není tělesná, ale duchovní.²⁷

3.3.2 Hmyz

Létající hmyz, který se pohybuje pomocí všech končetin, je pro Židy podle Tóry nečistý²⁸ a hodný opovržení.²⁹ Výjimku představuje létající hmyz, který se pohybuje po všech čtyřech a skáče, takový druh je povoleno jíst.³⁰ Konkrétně Tóra káže: „*Smíte z nich jíst tyto: různé druhy kobylek, jako arbe, soleám, chargól a chágáb.*“³¹ (Lv 11:22) Přestože Tóra povoluje čtyři druhy kobylek, nemá to prakticky téměř žádný význam, neboť se jedná o takové druhy kobylek, které už dnes neznáme a jejich rozlišení od těch, které jsou rituálně nečisté, je příliš obtížné. V případě jakýchkoliv pochybností platí *in dubiis abstinerite* – je-li důvod k pochybnostem, raději danou věc nejmíme.³²

Dotknutí se mrtvého těla kteréhokoli z nepovoleného létajícího hmyzu činí člověka nečistým až do večera.³³ Zákaz ohledně konzumace rituálně čistého a nečistého hmyzu se nezdá příliš komplikovaný. Problém nastává v momentě, když hmyz

²⁴ DE VRIES, S. P. *Židovské obřady a symboly*, s. 146.

²⁵ Celým jménem Rabbi Moses ben Nahman byl středověký španělský židovský rabín a myslitel. Nahmanidésův komentář k Tóře je jedním ze standardních komentářů tištěných vedle hebrejského textu, jako jsou komentáře Rašiho a Ibn Ezry. Nahmanidés často vysvětloval *p'shat* – prostý význam textu, ale někdy také dával delší filozofické komentáře a interpoloval mystické výklady.

²⁶ JACOBS, L. *Who Was Nahmanides (Ramban)?*. [online]. [cit. 2022-03-31]. Dostupné z: <https://www.myjewishlearning.com/article/nahmanides-ramban/>.

²⁷ LAU, J. M. *Praktický judaismus*, s. 98–99.

²⁸ Dt 14:19.

²⁹ Lv 11:20 a Lv 11:23.

³⁰ Lv 11:21.

³¹ Jména těchto druhů se liší překlad od překladu, protože jejich identita není zcela známa.

³² DE VRIES, S. P. *Židovské obřady a symboly*, s. 146.

³³ Lv 11:24-25.

kontaminuje jinou jinak košer potravinu. Proto jsou všechny potraviny, které by se mohly dostat do přímého kontaktu s hmyzem, například ovoce nebo zelenina, před vařením důkladně prohlíženy. Stejně tak důkladně Židé, žijící podle rituálních předpisů, prohlédnou před jídlem každou potravinu, která nebyla povařena nebo jinak tepelně upravena.³⁴

Pro živočišné produkty stanovili učenci toto zvláštní pravidlo: „*Cokoliv povolené zvíře vyprodukuje, je košer, a cokoliv vyprodukuje zakázané zvíře, není košer.*“ Z tohoto pravidla vyplývá, že kozí nebo kravské mléko, tedy od zvířat, která jsou rituálně čistá, je košer, naopak mléko kobyly košer není. Stejně tak to platí i u vajec. Jedinou výjimku představuje včelí med. Včely jsou stejně jako ostatní okřídlený hmyz označovány za nečisté. Učenci tento případ obhajují tím, že v případě medu se nejedná o přímý produkt včelího těla na rozdíl například od kravského mléka, které z krávy přímo pochází. Včely pouze sbírají nektar, z kterého následně tvoří med. Včelí med tak patří mezi košer potraviny.³⁵

3.4 Krev a tuk

Zákaz konzumace krve se vyskytuje v celé Tóře: „*Jen maso oživené krví nesmíte jíst.*“ (Gn 9:4) „*Také nebudete jíst žádnou krev, ať se usadíte kdekoli, ani krev ptactva, ani dobytčat.*“ (Lv 7:26) „*Jenom rozhodně odmítej jíst krev, neboť krev je život; proto nebudeš jíst s masem i život.*“ (Dt 12:23) Zákaz pojídání krve se vztahuje na savce a ptáky, ryb se netýká.

Talmud vysvětluje tento zákaz ztotožněním krve s částí duše. Krev – nefesh je životodárný dar, který Židům daroval Bůh. Podle rabínského rčení: „*Každá nefesh obnovuje nefesh a vše, co je blízko nefesh, obnovuje nefesh.*“ Tedy každé živé stvoření, kterému byl Bohem darován život, tak přispívá k životnosti osoby, která je pojídá.³⁶ Maso se tak smí konzumovat pouze za předpokladu, že byla všechna životodárná krev odstraněna. Stejně tak odporné jako požívání krve je i pouhý pohled na ni. Je potřeba se krvi a kontaktu s ní v každodenním životě vyvarovat.³⁷

³⁴ DE VRIES, S. P. *Židovské obřady a symboly*, s. 146–147.

³⁵ LAU, J. M. *Praktický judaismus*, s. 100.

³⁶ COHEN, A. *Talmud*, s. 117.

³⁷ DE VRIES, S. P. *Židovské obřady a symboly*, s.147.

Kromě krve je zakázána také konzumace tuku – chalev. „*To bude provždy platné nařízení pro všechna vaše pokolení ve všech vašich sídlištích: Nebudete jíst žádný tuk ani žádnou krev.*“ (Lv 3:17)

Dalším zdůvodněním zákazu konzumace je, že krev obětovaného zvířete se rozstříkovala na oltář v Chrámu, a stejně jako se nesmí jíst tuk, který byl spálen na oltáři, platí totéž i pro krev.³⁸

3.5 Šchita – rituální porážka

Rituální porážka, přesněji řečeno předepsaný způsob porážky košer savců a ptáků, je nastíněna v Tóře (Dt 12:21) a podrobněji vysvětlena v Talmudu a v Šulchan aruchu. Ryby je povoleno usmrtit jiným vhodným způsobem, například vylovením.³⁹ Pravidla šchity vychází ze dvou základních konceptů: 1) z přísného zákazu požívání krve, 2) z příkazu minimalizovat utrpení živočichů⁴⁰ – *ca'ar ba'alej chajim*.⁴¹ Nejdůležitějším požadavkem je, aby maso určené ke spotřebě bylo zbaveno veškeré krve. Rituální předpisy, které s porážkou souvisejí, vycházejí z těchto požadavků.⁴²

Před samotnou porážkou je vysloveno požehnání. Šchita dále předepisuje použití opravdu ostrý řeznický nůž – *chalav*, kterým lze zvířeti přetrhnout jedním řezem tepny a žíly. Následkem nervového šoku a přerušení přívodu krve do mozku zvíře do několika vteřin umírá.

Tento čin může provést pouze zkušený řezník – *šochet*, zbožný Žid, který má osvědčení o způsobilosti – *kabala*⁴³ a podléhá dohledu rabinátu. Šochetův nůž musí být pravidelně kontrolován, a pokud by se na něm objevily zářezy – *pgima* a zvíře by již bylo tímto nožem poraženo, jeho maso by se stalo *nevela*.)

³⁸ LAU, J. M. *Praktický judaismus*, s. 103.

³⁹ DE VRIES, S. P. *Židovské obřady a symboly*, s. 159.

⁴⁰ SLÁDEK, P. *Malá encyklopedie rabínského judaismus*. 126.

⁴¹ *ca'ar ba'alej chajim* – způsobení bolesti živému tvor. Tento čin je zakázán židovským konzulátem vychází ze zásady, že „*Hospodin je ke všem dobrotivý, nad vším, co učinil se slitovává.*“ (Ž.145:9)

⁴² NEWMAN, J., SIVAN, G. *Judaismus od A do Z*, s. 116.

⁴³ Kabalu má oprávnění vydat pouze kvalifikovaný rabín nebo jiný rabínský orgán.

Přestože původní zákony šchity nespecifikují pohlaví šocheta, dokonce i v Šulchan Aruchu se dočteme, že „*všichni lidé mají právo na porážku, dokonce i ženy*“,“⁴⁴ zastávají dnes tento zodpovědný úkol výhradně muži.

3.5.1 Bdika – ohledání

Řezník, který provedl šchitu, má odpovědnost také za řádnou prohlídku, která následuje bezprostředně po porážce. Je třeba ověřit, zda bdika proběhla správně a zda je maso způsobilé ke konzumaci.⁴⁵ Důkladně se prověřují plíce u dobytka a střeva u ptáků. Pokud by řezník při prohlídce zjistil jakoukoli skutečnost, která by byla v rozporu s danými pravidly, ať už poranění, nebo nemoc, prohlásí zvíře za *trejfe* – nečisté a je zakázané je jíst.⁴⁶

3.5.2 Nikur

Pokud není maso rituálně poraženého zvířete označené jako *trejfe* nebo *nevela*, je zapotřebí zbavit se jeho krve, určitých druhů tuku a ischiatického nervu zvaného *gid ha-naše*.⁴⁷ Nikur, tj. košerování (doslovně „*proražení, odstranění*“) zakázaných částí poraženého zvířete, se provádí ještě před tím, než se maso namočí nebo nasolí.⁴⁸

3.5.3 Tuk

Tuk – *chelev* se musí odstranit a je považován za nečistý z důvodu, že v období Chrámu se používal jako oběť na oltáři, a tudíž byl určen pouze Bohu.⁴⁹ „*Každý, kdo by jedl tuk z dobytčete, z něhož přinesl ohnivou oběť Hospodinu, bude vyobcován ze svého lidu.*“ (Lv 7:25) Odstranění tuku – *chelev* a *gid ha naše* není jednoduchý proces a na rozdíl od odstranění krve, což zvládne zkušená hospodyňka, je zapotřebí povolání *šocheta*.⁵⁰

⁴⁴ GANZFRIED, Š. *Kicur šulchan aruch: Kniha I.*, s. 194.

⁴⁵ DE VRIES, S. P. *Židovské obřady a symboly*, s. 148.

⁴⁶ NEWMAN, J., SIVAN, G. *Judaismus od A do Z*, s. 208.

⁴⁷ LAU, J. M. *Praktický judaismus*, s. 97.

⁴⁸ NEWMAN, J., SIVAN, G. *Judaismus od A do Z*, s. 128.

⁴⁹ Tamtéž, s. 128.

⁵⁰ DE VRIES, S. P. *Židovské obřady a symboly*, s. 155.

3.5.4 Gid ha-naše

Aby bylo dosaženo úplné rituální čistoty u poraženého zvířete, musí být ještě odstraněny šlachy na kyčelním kloubu.⁵¹ Původ tohoto příkázání nalezneme v knize Genesis: „*Synové Izraelovi nejedí až podnes šlachy při kyčelním kloubu, protože Bůh poranil Jákobovi šlachy kyčelního kloubu.*“ (Gn 32:33) Tento biblický příběh pojednává o boji Jákoba s neznámým, který jej napadl, a i přes Jákobovu výhru mu způsobil zranění šlachy na kyčelním kloubu. Jákobovou výhrou bylo nové jméno Izrael v hebrejštině „*ten, který zápasil s Bohem*“. Toto pojmenování platí pro židovský národ dodnes, i když na tuto symboliku při odstraňování šlachy kyčelního kloubu myslí jen málo Židů.⁵²

Vyjmout Gid ha-naše je velmi obtížné, proto není neobvyklé, že se zadní maso často prodává do nekošer obchodů a jako košer je prodáváno pouze maso z přední části zvířat.⁵³

3.5.5 Odstranění krve a košerování

Postup pro odstranění krve – *košerování* je poslední částí rituální porážky, kdy dochází k definitivnímu odstranění veškeré krve, která v mase po předešlých procedurách mohla ještě zůstat. Halacha určuje jednotlivé kroky, které musí být provedeny – zahrnují naložení, nasolení, umytí od soli nebo opečení nad otevřeným ohněm.⁵⁴

3.5.5.1 Nasolení masa

Před samotným nasolením se musí maso opláchnout, aby se zbavilo veškeré viditelné krve, a následně na půl hodiny naložit do vlažné vody. Ta se používá proto, že ve studené vodě by krev v mase zatuhla, při použití horké vody zase hrozí, že se krev spaří. Poté se maso nasolí. Sůl je určena pouze ke košerování přibližně na jednu hodinu, přičemž by mělo být maso položeno tak, aby mohla krev volně odtékat. Po uplynutí času se musí třikrát opláchnout a poté je možné jej zkonzumovat.⁵⁵ Jestliže zůstane ve vodě jeden den nebo déle nesmí se jíst.⁵⁶

⁵¹ DE VRIES, S. P. *Židovské obřady a symboly*, s. 150.

⁵² Tamtéž, s. 152-153.

⁵³ LAU, J. M. *Praktický judaismus*, s. 97.

⁵⁴ Tamtéž, s. 103.

⁵⁵ Tamtéž, s. 103-104.

⁵⁶ GANZFRIED, Š. *Kicur šulchan aruch: Kniha I.*, s. 194.

3.5.5.2 Opečení masa

Metoda opečení masa se využívá v případě, pokud od porážky už uplynuly tři dny a maso stále nebylo vykošérováno. V tomto případě by nebylo dostačující maso opláchnout a nasolit, protože krev už v něm stihla ztuhnout. Při opékání se postupuje tak, že se maso griluje na roštu nad ohněm a krev z něj může odkapávat. Metodu nasolení můžeme použít na jakýkoli košer druh masa kromě jater. Zvířecí a drůbeží játra totiž obsahují tolik krve, že by pouhé nasolení nestačilo.⁵⁷ Játra jsou rituálně způsobilá ke konzumaci teprve až po opečení.⁵⁸

3.6 Maso a mléko

Jak jsme již uvedli výše, vaření nebo konzumace mléka společně s masem je zakázána. Veškeré košer maso a výrobky z něho připravené se nesmí konzumovat společně s mlékem nebo s potravinami, ve kterých je mléko jednou z přísad. Toto přikázání najdeme v Tóře celkem třikrát. „*Nebudeš vařit kůzle v mléku jeho matky.*“ (Ex. 23:19, Ex 34:26, Dt 14:21) Zákaz se vztahuje nejen na vaření mléka a masa dohromady, ale i na konzumaci směsi uvařené dohromady nebo na jakýkoliv zisk z této směsi.⁵⁹ Výsledkem je zásada *basar ve-chalav* – „maso a mléko“, což znamená dělení pokrmů, kuchyňských nástrojů i nádobí na *masité* – *jidiš flajšig*, *mléčné* – *jidiš milčig* a na neutrální – *parve*.⁶⁰

V Mišne Tóra najdeme další dovysvětlení již zmíněného. Tóra sice zmiňuje pouze kůzle, ale jsou zde zahrnuta všechna čistá domestikovaná zvířata, jako například ovce nebo kozy a jejich mléko. Neexistuje zákaz vaření a využívání masa čistých zvířat v mléce těch nečistých nebo naopak ani masa divokého zvířete nebo ptáka v jakémkoliv mléce. Nicméně sníst cokoli z nich je zakázáno, ať už z důvodu zákazu konzumace nečistých zvířat nebo jejich mléka, nebo proto, že mudrci rozšířili zákaz konzumace masa a mléka na divoká zvířata, aby si někdo nemyslel, že zákaz je omezen pouze na specifický případ kůzlete zmíněného v Tóře.⁶¹

⁵⁷ LAU, J. M. *Praktický judaismus*, s. 104.

⁵⁸ DE VRIES, S. P. *Židovské obřady a symboly*, s. 155.

⁵⁹ Tamtéž, s. 157.

⁶⁰ SLÁDEK, P. *Malá encyklopedie rabínského judaismu*, s. 126.

⁶¹ MT kniha 5, *Kniha svatosti, Sefer Kedushah*; Pojednání 2 o zakázaných potravinách, Ma'achalot Assurot; Kapitola 9, části 3-4 [online]. [cit. 2022-03-09].

Pokud maso spadne do vroucího mléka, nemůže být pozřeno, avšak mléko může být zkonsumováno, pokud ho pohan ochutná a řekne, že nechutná po masu.⁶² V případě, že se mléko dostane do pokrmu z masa a znečistí pouze jeden kousek masa, potom může být snědno v případě, když nějaký pohan oznámí, že kontaminovaný kousek nechutná po mléce. Pokud kousek masa chutná po mléce, musí být odložen, ale zbytek pokrmu může být zkonsumován, jestliže kontaminovaná část pokrmu představuje méně než jednu šedesátinu celého pokrmu zahrnující maso, zeleninu, omáčku a koření. Pokud je mléko sloučeno s celým masovým pokrmem, může být konzumován pouze v případě, že pohan oznámí, že nechutná po mléce.⁶³ Pokud se nenajde spolehlivý pohan, který by pokrm ochutnal, může být sněden pouze za podmínky, že přidané mléko nepřesahuje jednu šedesátinu celkového množství pokrmu.⁶⁴

Hrnc, ve kterém se vařilo maso, nemůže být použit pro vaření mléka. Nicméně pokud se to stane, může být mléko konzumováno jenom v případě, že nemá masovou chuť.⁶⁵ Po konzumaci mléka nebo sýra je povoleno jíst maso ihned, pokud si člověk předtím umyje ruce a vyčistí ústa požitím chlebu, ovoce nebo jiných jídel kromě datlí, mouky nebo zeleniny, které ústa řádně nečistí.⁶⁶ Výjimkou je požití tvrdého sýra, který se tráví déle. Drůbež může být konzumována okamžitě bez očišťování úst nebo rukou. Nicméně po snědení masa jiného zvířete nebo ptáka je nezbytné počkat obvyklou dobu mezi pokrmy, což je zhruba šest hodin,⁶⁷ před konzumací mléka, protože kousky masa zůstanou mezi zuby, i když jsou ústa očištěna.⁶⁸ Dále dodejme, že ryba není považována za maso, je tedy možné ji jíst společně s mléčným pokrmem.⁶⁹

V židovské kuchyni se používají alespoň dvě oddělené sady nádobí a příborů, v ideálním případě i dva dřezy na mytí nádobí, aby se předešlo nežádoucímu smíchání.⁷⁰ Náradí, které slouží k přípravě a servírování neutrálních, tedy nemasitých ani nemléčných potravin (například ovoce nebo zeleniny), se nazývá *parve*. Výrazem *parve* se označují i

⁶² MT kniha 5, *Kniha svatosti, Sefer Kedushah*; Pojednání 2 o zakázaných potravinách, *Ma'achalot Assurot*; kapitola 9, část 8 [online]. [cit. 2022-03-09].

⁶³ Tamtéž, kapitola 9, část 9.

⁶⁴ Tamtéž, kapitola 9, část 10.

⁶⁵ Tamtéž, kapitola 9, část 11.

⁶⁶ Tamtéž, kapitola 9, část 26.

⁶⁷ Časové rozhraní není určující – Talmud učí, že každá země má praktikovat svůj vlastní zvyk. Rabíni z Německa a Francie stanovili pouze 3 hodiny, avšak člověk by se měl držet své rodinné tradice.

⁶⁸ MT kniha 5, *Kniha svatosti, Sefer Kedushah*; Pojednání 2 o zakázaných potravinách, *Ma'achalot Assurot*; kapitola 9, část 28 [online]. [cit. 2022-03-09].

⁶⁹ LAU, J. M. *Praktický judaismus*, s. 106.

⁷⁰ DE VRIES, S. P. *Židovské obřady a symboly*, s. 158.

samotná neutrální jídla.⁷¹ Z důsledného dodržování stravovacích předpisů vyplývá, že tradiční Židé ve své kuchyni nestrpí potraviny, které nejsou košer, a nikdy nejí v domech, které jsou nežidovské. Rituální společenství tak vlastně ovlivňuje i společenství stolu. Jídlo symbolizuje nejenom sociální odlišnost, ale všechno, co skupina vyznává.

V dnešní době už nemusí být staré jídelní předpisy dodržovány tak striktně. Někteří ortodoxní (tradiční) Židé jedí za určitých okolností mléčná a zeleninová jídla i mimo domov. Pokud někteří z nich využívají nekošer restaurace, vyjadřují tím vlastně osobní halachický názor na tyto věci. Místo i způsob, jakým se Židé stravují, v podstatě určují i druh osobních kontaktů a rozšiřují oblast domova. Z tohoto důvodu někteří neortodoxní Židé zachovávají předpisy kašrutu pouze doma, naopak pokud jdou do společnosti, bývají přizpůsobivější. Dávají tím najevo, že židovství považují za „soukromou věc“. Zachovávání tradičních předpisů o jídle je tedy zásadním projevem Židovy celkové halachické poslušnosti a obecného postoje k přizpůsobení nežidovským vzorům.⁷²

⁷¹ NEWMAN, J., SIVAN, G. *Judaismus od A do Z*, s. 84.

⁷² FISHBANE, M. *Judaismus: Zjevení a tradice*, s. 137–138.

4 PŮST

Postní dny mají dnes vesměs náboženský charakter a jsou vnímány jako sváteční. Půstu se účastní buď celá židovská obec, například když hrozí periodická pohroma jako sucho, nebo jen někteří jedinci. Většinou probíhají skromně, ideálně o samotě a ve smutečném naladění. Tím, že věřící upozadí své tělo, dostane se většího prostoru jeho duši. Proto je půst vnímán jako cesta, nikoliv pouze jako cíl.⁷³

V kalendáři židovských svátků najdeme celkem sedm postních dnů. Hlavním půstem, který je jako jediný podpořený autoritou Tóry (Lv 16:29-31), je *Jom Kipur* – Den smíření. Tento největší židovský svátek začíná večerem předchozího dne a končí před západem slunce. U velmi zbožných Židů tato „sebeočista“ zahrnuje kromě půstu i další nařízení, například nejtít spát ani poté, co padne noc, nebo si celý den nesednout.⁷⁴

Další půst, který se stejně jako *Jom Kipur* drží více než dvacet čtyři hodin, je *Tiš'a be-av*, kterým si Židé připomínají zničení Chrámu. Věřící se v postních dnech zdrží kromě jídla a pití i pohlavního styku nebo například nošení kožené obuvi. Zakázané je také mytí všech částí těla kromě očí a prstů.⁷⁵

Další postní dny se řadí mezi tzv. „malé“ půsty. Věřící se postí od východu do západu slunce. Večer se ještě smí najíst a napít, je dovoleno i pracovat. Postní den je také dnem smutku a je svázán s lítostí a žalem. Částečnou útěchu skýtá Židům bohoslužba.⁷⁶ Mezi „malé“ svátky patří: *Ta`anit bchorim* – půst prvorozených před svátkem Pesach, *Ta`anit Ester* – Esterin půst o svátku Purim, *Šiva asar be-tamuz* – dodržuje se na paměť prolomení jeruzalémských hradeb, *Com Gedalja*⁷⁷ – drží se 3. tišri na památku židovského guvernéra Judey zavražděného v tento den, *Asara be-tevet* – půst jako vzpomínka na počátek Nabukadnezarova obléhání Jeruzaléma.⁷⁸

Mezi *Šiva asar be-tamuz* a *Tiš'a be-av* leží přesně tři temné týdny. V tomto smutném čase osobní radost ustupuje národnímu smutku. Nikdo si neobléká nové oblečení, nekonají se oslavy, nehraje hudba, dokonce se ani nejí čerstvé ovoce. Také péče o zevnějšek jde stranou. Na začátku měsíce *avu*⁷⁹ je smutek ještě větší a zasahuje i do

⁷³ FISHBANE, M. A. *Judaismus: Zjevení a tradice*, s. 108–117.

⁷⁴ NEWMAN, J., SIVAN, G. *Judaismus od A do Z*, s. 74.

⁷⁵ Tamtéž, s. 146.

⁷⁶ DE VRIES, S. P. *Židovské obřady a symboly*, s. 136.

⁷⁷ Slaví se 28 září.

⁷⁸ NEWMAN, J., SIVAN, G. *Judaismus od A do Z*, s. 146–147.

⁷⁹ Gregoriánský ekvivalent: červenec–srpen.

židovské kuchyně. V průběhu devíti dní se nepřipravuje a nekonzumuje žádné maso, dokonce ani pokrmy, které obsahují zvířecí tuk, a nepije se víno.⁸⁰

Mimo určené postní dny zbožní Židé navíc dodržují individuální půsty. Většinou se postí ve dnech, které pro ně mají nějaký zvláštní, obvykle smutný význam – výročí smrti rodičů nebo půst ženicha a nevěsty až do svatebního obřadu. Dalším z důvodů individuálního půstu je, pokud má věřící pocit, že se dopustil nějakého hříchu. Půst otvírá srdce věřícího a napomáhá mu s vypořádáním se s jeho prohřešky. Půst dovede věřící Židy k očistě prostřednictvím trápení a nepohodlí, které v postních dnech zažívají.⁸¹

⁸⁰ DE VRIES, S. P. *Židovské obřady a symboly*, s. 137–138.

⁸¹ DIVECKÝ, J. *Židovské svátky*, s. 40–45.

5 TAHÁRA

Tahára je slovo arabského původu a překládá se jako rituální očista. Nalezneme ho i v jiných semitských jazycích, jako například v hebrejštině – *tohora*. Většinou má podobný nebo stejný význam ve smyslu očišťování se.⁸² V islámu je čistotě přikládána opravdu mimořádná důležitost. Obdobně jako je dopodrobna rozebírán Mojžíšův Leviticus, zabývají se islámští právníci pojetím čistoty. V jejich výkladech je čistota tělesná, morální a rituální spojována do jednoho celku.⁸³

Přestože rituální čistota nepatří oficiálně k pěti pilířům islámské víry, je s nimi spjata a je nezbytnou podmínkou pro mnoho „pilířových“ povinností. Například je striktně dodržována před zahájením modlitby nebo poutí do Mekky.⁸⁴

Za jeden den musí muslim vykonat pět povinných modliteb, a to s čistým srdcem a hlavou, s čistým tělem a oděvem na čisté půdě bez nekalých úmyslů.⁸⁵ Sám Prorok Muhammad řekl: „*Čistota je polovina víry.*“ Povinnost čistoty a návod k jejímu dosažení se opírá přímo o text Koránu, kde se dočteme: „*Vy, kteří věříte! Když se chystáte k modlitbě, umyjte si obličej své i ruce své až k loktům a otřete si hlavy své a nohy své až ke kotníkům! A jste-li potřísněni, očistěte se! Jste-li nemocní nebo na cestách či přišel-li někdo z vás ze záchodu anebo jste měli styk s ženami – a nenaleznete-li vodu – omývejte se dobrým jemným pískem a otřete si jím obličej své i ruce své; Bůh vám nechce působit žádné nesnáze, nýbrž vás chce očistit a dovršit tak dobrodiní Svě vůči vám – snad budete vděční!*“ (5:6)

⁸² OSTRANSKÝ, B. *Malá encyklopedie islámu a muslimské společnosti*, s. 34

⁸³ KROPÁČEK, L. *Duchovní cesty islámu*, s. 93.

⁸⁴ OSTRANSKÝ, B. *Malá encyklopedie islámu a muslimské společnosti*, s. 34.

⁸⁵ ‘ABD AL-ÁTÍ, H. *Zaostřeno na islám*, s. 119.

6 ZNEČIŠTĚNÍ

Znečištění je opakem čistoty. Stavů rituální čistoty věřící dosáhne právě tak, že se zbaví poskvrnění, které je z hlediska teologického pohledu rozděleno na hmotné a mentální a z pohledu islámského práva šaría na těžké – *džanába* a lehké – *hadath*.⁸⁶

6.1 Džanába – těžké znečištění

K těžkému znečištění dochází při pohlavním styku a vůbec vyměšováním spermatu. U ženy způsobí těžké znečištění také menstruace a šestinedělí. Islámské právo je, co se týče periody a šestinedělí, méně přísné než starozákonní očišťovací řády (srov. Lv 15:19). Například fyzický kontakt se ženou během jejich dní nemá za následek rituální nečistotu.⁸⁷

6.2 Hadath – lehké znečištění

K lehkému znečištění dojde už při pouhém doteku nečisté věci – *nadžis*. Těmito nečistými a poskvrňujícími věcmi jsou víno a lihoviny, nečistá zvířata (zejména vepř, ale i sliny psů), zdechliny a vůbec každé zvíře, které nebylo rituálně poraženo (nevztahuje se na ryby a hmyz), dále krev, hnis, zvratky a výkaly (ale nikoli slzy, pot nebo hlen) a mléko nejedlých zvířat.⁸⁸

V podrobnostech se výčet těchto věcí může měnit dle názorů jednotlivých *mazhabů*.⁸⁹ Například podle Abú Hanífy⁹⁰ nejsou lihoviny považovány za *nadžis*. Šiité k výčtu zmíněného přidávají navíc mrtvá lidská těla a nevěřící. Všechny školy se obecně shodují v tom, že se lidé znečišťují také konáním potřeby, spánkem, omdlením, dotykem osoby opačného pohlaví a dotykem pohlavních orgánů.⁹¹

Ve stavu lehkého znečištění není věřícím dovoleno se modlit, konat *tawáf kolem Káby* a dotýkat se Koránu. Ve stavu těžkého znečištění není přípustné zdržovat se v mešitě nebo přednášet Korán.⁹²

⁸⁶ KROPÁČEK, L. *Duchovní cesty islámu*, s. 93.

⁸⁷ Tamtéž, s. 93.

⁸⁸ OSTRANSKÝ, B. *Malá encyklopedie islámu a muslimské společnosti*, s. 34.

⁸⁹ V sunnitském islámu existují čtyři hlavní školy právní vědy – *mazhaby*: Maliki, Hanafi, Shafi'i a Hanbali, které mají trochu odlišný názor na výklad islámského práva. Každý *mazhab* je nazýván podle jména svého „zakladatele“.

⁹⁰ Perský islámský sunnitský učenec. Zakladatel jedné ze čtyř hlavních islámských právních škol.

⁹¹ KROPÁČEK, L. *Duchovní cesty islámu*, s. 93.

⁹² Tamtéž, s. 93.

Stav znečištění se odstraňuje očistným omytím, které je dle závažnosti poskvrnění rovněž dvojího druhu. Velké znečištění odstraní pouze *ghusl*⁹³ – úplné omytí celého těla s vypláchnutím úst a nosu. Lehké znečištění lze odstranit částečným omytím – *wudu*.⁹⁴ V případě nedostatku vody se provádí podle pokynu Koránu očista pískem – *tajammum*.⁹⁵ Očistě musí předcházet zbožné předsevzetí – *níja* a během ní by veškeré myšlenky měly směřovat k Bohu. Jde tak nejen o očistu tělesnou, ale zároveň o očistu srdce a ducha.⁹⁶

⁹³ Súry týkající se velké očisty – 2:222, 4:43, 5:6.

⁹⁴ Súry týkající se malé očisty – 4:43, 5:6.

⁹⁵ Súry týkající se očisty pískem – 4:43, 5:6.

⁹⁶ KROPÁČEK, L. *Duchovní cesty islámu*, s. 93–94.

7 HALÁL A HARÁM

Život každého muslima je neustále ovlivňován dualismem toho, co je povoleno – *halál*, a toho, co je zakázáno – *harám*.⁹⁷ Tyto termíny ovlivňují každodenní život muslimů a běžně se používají ve vztahu k potravinám, kosmetice, výrobkům osobní péče, léčivům, ale i v otázce etiky lidských vztahů, manželství nebo rozvodu.

Halál v doslovném překladu z arabštiny znamená povolený, vyňatý ze zákazu. Pokud jde o jídlo, jedná se o dietní standard, jak je předepsáno v Koránu a dále rozebíráno v právu šaría.

Opakem halál je harám, což znamená nezákonné nebo zakázané. Obecně je v islámu každé jídlo považováno za halál, pokud není výslovně zakázáno právě Koránem, šáriou nebo hadísem. Podle oficiální definice jsou halál potraviny ty, které jsou:

1. bez jakékoli složky, kterou muslimové podle islámského práva šaría nesmějí konzumovat,
2. zpracovány, vyrobeny a skladovány pomocí nádobí, vybavení anebo strojů, které byly očištěny podle islámského práva.⁹⁸

Většina věcí se dá jasně zařadit do kategorie halál nebo harám, existují však i věci, které tak jasné nejsou. Pro jejich kategorizaci na zakázané nebo povolené jsou zapotřebí další informace. Takové položky jsou často označovány jako pochybné – *mashbooh*. Patří sem například sušená syrovátka.⁹⁹

⁹⁷ MÜLLER, Z. *Islám: historie a současnost*, s. 66.

⁹⁸ *What is Halal? A Guide for Non-Muslims*. [online]. [cit. 2022-03-31]. Dostupné z: <https://www.icv.org.au/about/about-islam-overview/what-is-halal-a-guide-for-non-muslims/>.

⁹⁹ Tamtéž.

8 PRAVIDLA HALÁL STRAVOVÁNÍ

Aby si muslimové uchovali zdravou mysl, čisté srdce, posilovali čistou mysl a měli zdravé tělo, je na místě věnovat výživě značnou pozornost.¹⁰⁰ Snaží se jíst střídavě a dodržují základní zásadu: všechny potraviny, které jsou čisté a dobré, jsou správné jako pokrm, pokud se konzumují v omezené míře. A všechny potraviny, které jsou nečisté a pro člověka škodlivé, by se neměly za obvyklých okolností jíst. „... a těm, kdož následují posla, proroka neučeného, jehož naleznou oznámeného jim v Tóře a Evangeliiu a který jim přikazuje vhodné a zakazuje zavrženíhodné, který jim dovoluje pokrmy výtečné a zakazuje jim škodlivé a snímá z nich tíživé povinnosti a pouta, jež je tíží. A věru ti, kdož v něj uvěří a podpoří jej a budou následovat světlo, jež bylo s ním sesláno, ti budou blaženi!“ (7:175)

Islámské právo zasahuje také do pravidel stolování. Před požitím jakéhokoliv halál pokrmu vysloví zbožní muslimové formuli „*bismilláh*“ – *ve jménu Alláha*. Poté, co dojí, následuje „*al-hamudu-l-illáh* – *chvála Alláhovi*. Formule jsou povětšinou pronášeny v arabštině. Najdou se ale i výjimky. Příkladem je Německo, kde žije více než 70 % muslimů původem z Turecka, proto se podobné věty pronáší turecky.¹⁰¹

Muslimové si také dávají velký pozor, aby jedli a pili zásadně pravou rukou. „*Necht' nikdo z vás nejí levou rukou, protože levou rukou jí šejtán*.“¹⁰² Uvádí se, že posel Boží používal svou pravou ruku, když jedl, pil, omýval se nebo oblékal. Naopak levou ruku používal na očištění po vykonání potřeby.

8.1 Dhabíha – rituální porážka

Suchozemská zvířata povolená k jídlu se v islámu dělí na dvě skupiny. První jsou domestikovaná zvířata jako krávy, kozy, velbloudi nebo drůbež. Druhou skupinou jsou divoká zvířata. Aby mohlo být maso domácích zvířat označeno jako halál, musí být rituálně usmrceno.¹⁰³ Podle islámské legislativy musí rituálně očištěné maso splňovat tři podmínky. V souladu se starosemitskou tradicí způsobilý muslim přistoupí ke zvířeti,

¹⁰⁰ ABD AL-ÁTÍ, H. *Zaostřeno na islám*, s. 119.

¹⁰¹ MAURER, A. *Zeptej se svého muslimského přítele*, s. 99.

¹⁰² Zaznamenal Muslim v *Sahihu*, hadís č. 2019. [online]. [cit. 2022-03-26]. Dostupné z: <https://www.e-islam.cz/desatero-etikety-stolovani-podle-koranu-a-sunny-dil-ii/>.

¹⁰³ AL-QARADÁWÍ, J. *Povolené a zakázané v islámu*, s. 41.

uchopí je levou rukou za temeno hlavy (zvíře by mělo být položeno na zem směrem ke Kábě) a poté pravou rukou prořízne krční tepnu tak, aby zvíře zvolna vykrvácelo.¹⁰⁴

Druhou podmínkou je, že zvíře musí být usmrceno podříznutím hrdla jedním souvislým pohybem ostrého nože, aby se co nejméně trápilo. Ideální je přeříznout průdušnici, jícen a obě krční tepny.

Na poslední podmínce se shodují všechny islámské právní školy. Před podříznutím hrdla musí zaznít formule *Alláhu akbar – Bůh je velký*. A po celou dobu porážky nesmí být vysloveno jiné jméno než Alláhovo.¹⁰⁵ „*Jezte tedy z toho, nad čím bylo vysloveno jméno Alláha, věříte-li v Jeho znamení.*“ (6:118)

8.2 Harám – zakázané potraviny

Korán výslovně zakazuje konzumaci těchto čtyř potravin: zdechlin (tedy zvířata, která zemřela jinak než řádným úmyslným zabitím nebo lovem), krve, vepřového masa a jídla, nad kterým bylo vzýváno jiné jméno než jméno Alláha.¹⁰⁶ „*Bůh zakázal vám jediné zdechliny, krev, vepřové maso a to, co bylo zasvěceno někomu jinému než Bohu. Kdo však byl donucen jísti toto, aniž po tom toužil nebo přestupníkem byl, na tom nebude hříchu, vždyť Bůh je odpouštějící, slitovný.*“ (2:173) V následujících podkapitolách se na tyto čtyři případy zaměříme podrobněji.

8.2.1 Zdechlina

Za zdechlinu – *majta* je podle islámského práva považována zvěř nebo drůbež, které pojde přirozenou smrtí nebo není rituálně poražena.¹⁰⁷ Ze zdechlin islámská legislativa šaría vyjmula ryby a další mořské tvory. „*Je vám povoleno lovit mořské tvory i používat potravu z moře...*“ (5:96) Zákaz požívání zdechlin má několik logických důvodů. Jedním z nich je, že konzumace zdechlého masa se přičí civilizovanému vkusu a není hodna důstojnosti rozumných lidí. Dalším důvodem je, že zvíře, které zemřelo přirozenou smrtí, ať už stářím, nebo vyhladověním, s sebou nese riziko choroby. Z tohoto důvodu může mít konzumace takového masa škodlivé následky. Jiným důvodem je i to, že když Alláh ve své milosti prohlásil zdechlinu za nečistou pro lidskou potřebu,

¹⁰⁴ MENDEL, M. *Muslimové a jejich svět*, s. 217.

¹⁰⁵ AL-QARADÁWÍ, J. *Povolné a zakázané v islámu*, s. 40–41.

¹⁰⁶ Súry, ve kterých nalezneme zmínku o zakázaných potravinách: 2:173, 5:3, 6:145, 16:115.

¹⁰⁷ MENDEL, M. *Muslimové a jejich svět*, s. 180.

poskytnul tak zdroj potravy pro zvířata, která (slovy Koránu) tvoří stejně jako lidé své vlastní národy.¹⁰⁸

Ve 3.verši 5. súry *Prostřeny stůl* specifikuje Alláh pojem zdechlíny. Patří sem zvířata, která byla zardoušená, ubitá, zabitá pádem, ubodaná nebo z části rozsápaná divokou zvěří. Na konci verše je udělena výjimka: „*Kromě těch, jež jste mohli porazit povoleným způsobem.*“ To znamená, že pokud muslim narazí na zvíře, které umírá, ale není mrtvé, je povoleno jej porazit a sníst.¹⁰⁹

8.2.2 Krev

Krev, která vytéká ze zvířete (nevztahuje se na vodní živočichy), je považována za špínu, ať už je živočich živý, či mrtvý.¹¹⁰ Toto pravidlo platí, i když je v procesu řádné rituální porážky. Krev pocházející z živého zvířete nebo ze zakázaného zvířete nelze jíst v jakémkoli množství, bez ohledu na to, jak malé je,¹¹¹ ale většina učenců, včetně Málíka, Abú Hanífy a aš-Šáfí'í,¹¹² tvrdí, že v jiných případech malé množství krve lze ignorovat.¹¹³ Odborníci na výklad šaríi se neshodnou na tom, zda je zakázána krev, která zcela nevytekla z rituálně zabitého zvířete.¹¹⁴ Původně se totiž zákaz krve vztahoval na krev proudící či tekoucí, nikoliv na krevní sraženiny. Al-Shafí'í patří mezi ty, kteří říkají, že rybí krev je čistá. Argumentuje tím, že vše pocházející z moře je povolené.¹¹⁵

8.2.3 Vepřové maso

Zákaz jíst vepřové maso má prastarý semitský základ. Vychází ze zkušeností starověkých etnik, pro které byli vepři – *chinzír* v klimatických podmínkách Předního východu pouze nositeli cizopasníků způsobujících nemoci a epidemie.¹¹⁶ Zákaz se nevztahuje pouze na maso, je zakázáno jíst i jejich tuk, želatinu nebo kůži.¹¹⁷ Kromě zákazu požívání vepřového zakazuje hadís i jeho prodej. A přestože v současné době šaría

¹⁰⁸ AL-QARADÁWÍ, J. Povolné a zakázané v islámu, s. 31–32.

¹⁰⁹ AL-QARADÁWÍ, J. Povolné a zakázané v islámu, s. 33.

¹¹⁰ RUSHD, I. *The Distinguished Jurist's Primer*, s. 81. [online]. [cit. 2022-04-01].

¹¹¹ Tamtéž, s. 563–567.

¹¹² Málík bin Anas j byl islámský sunnitský učenec a zakladatelem Málíkovského mazhabu. Opírá se o hadísy a *istisláh* – právo na vlastní názor. Muhammad bin Idrís aš-Šáfí'í založil Šáfiovský mazhab. Studoval u Málíka i žáků Abú Hanífy a představuje jistou "střední cestu v rozhovoru mezi zastánci tradice a zastánci práva na vlastní názor.

¹¹³ RUSHD, I. *The Distinguished Jurist's Primer*, s. 85–86. [online]. [cit. 2022-04-01].

¹¹⁴ Tamtéž, s. 563–567.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 85–86.

¹¹⁶ MENDEL, M. *Muslimové a jejich svět*, s. 180.

¹¹⁷ RUSHD, I. *The Distinguished Jurist's Primer*, s. 84–85. [online]. [cit. 2022-04-01].

nemá tak velký vliv v řadě muslimských zemích, je odpor nejen k vepřovému masu, ale celkově k vepřům ve společnosti silně zakořeněný.¹¹⁸

8.2.4 Maso zasvěcené někomu jinému než Alláhovi

Důvodem tohoto zákazu je otázka víry. Zákaz se vztahuje na zvířata, která byla poražena nebo obětována ve jménu někoho jiného, ve jménu nějaké modly. Arabští polyteisté při porážce vzývali jména svých model, například *al-Látá* nebo *al-Uzzy*. Taková porážka je mimo jiné aktem pobožnosti a formou uctívání někoho jiného než Alláha. Cílem zákazu je chránit víru v jedinečnost islámu, očistit uctívání a bojovat s polyteismem.¹¹⁹

8.2.5 Zakázaná suchozemská zvířata

Alláh, jak již bylo uvedeno výše, přísně zakázal pouze konzumaci vepřového masa, zdechlin, masa zasvěceného modlám a krve. Další suchozemská zvířata jsou předmětem dohadů. Hadís v podání al-Bucharího i Muslima¹²⁰ podává informaci o tom, že Prorok „zakázal pojídání veškeré dravé zvěře se špičáky a všech ptáků s pařáty.“ Dravci jsou míněni například lvi, leopardi, vlci, jestřábi a orlové. Podle Ibn`Abbáse¹²¹ jsou dravci považováni jen za nežádoucí – *makrúh* než za *harám*. S jeho slovy souhlasí i Imám Málík.¹²²

Kromě zákazů pramenících přímo z Koránu má šaría systematicky rozpracovaný přehled zákazů a doporučení. Například je nepřípustné odebírat některé části těla zvířatům zaživa. Tím je myšleno tukový vak ovcí nebo býčí pohlavní orgány. Další zákaz konzumace uvaluje šaría i na části zvířecích těl, jakými jsou výměšky žláz a výkaly, oční bulvy a vnitřnosti. Dále nedoporučuje konzumovat koňské maso.¹²³ Maso povolených zvířat musí být řádně upečené. Islám zakazuje konzumaci „krvavých bifteků“ soleného či sušeného syrového masa i ryb.¹²⁴

¹¹⁸ KŘIKAVOVÁ, A., MENDEL, M., MÜLLER, Z., DUDÁK, V. *Islám ideál a skutečnost*, s. 110–111.

¹¹⁹ AL-QARADÁWÍ, J. *Povolené a zakázané v islámu*, s. 33.

¹²⁰ Hadís je označení pro původně ústně uchovávanou výpověď o činech a skutcích proroka Muhammada. Později vzniklo několik sbírek, a právě sbírky od imáma Bucharího a Muslima Ibn al-Hajjaj patří k nejdůležitějším.

¹²¹ Abd Alláh ibn`Abbás byl arabský islámský teolog. Připisuje se mu první komentář ke Koránu a považuje se za průkopníka jeho kritické analýzy.

¹²² AL-QARADÁWÍ, J. *Povolené a zakázané v islámu*, s. 39.

¹²³ KŘIKAVOVÁ, A. MENDEL, M. MÜLLER, Z. DUDÁK, V. *Islám ideál a skutečnost*, s. 110.

¹²⁴ MENDEL, M. *Muslimové a jejich svět*, s. 217.

8.2.6 Alkohol

Muslimové nesmí pít alkoholické nápoje. Dříve se zákaz vztahoval pouze na víno, ale výraz *chamr* se rozšířil se i na další lihoviny.¹²⁵ „*Vy, kteří věříte! Víno, hra majsir, obětní kameny a vrhání losů šípy jsou věru věci hnusné z díla satanova. Vystříhejte se toho – a možná, že budete blaženi. Satan chce mezi vámi podnitit pomocí vína a hry majsiru nepřátelství a nenávisť a odvést vás od vzývání Boha a od modlitby. Přestanete s tím tedy?*“ (5:90-91) „*Každá opojná látka je chamr a každý chamr je zakázaný,*“ zaznamenal Muslim.

Zde je patrný rozdíl ve srovnání s judaismem, který také alkohol odsuzuje, ale nezavrhuje jej zcela. Za harám se nepovažuje pouze pití alkoholu, ať už v jakémkoliv množství, Prorok také zakázal s alkoholem obchodovat. Zákaz se vztahuje i na obchod s nemuslimy. Stejně tak je zakázáno opojné látky darovat a je jedno, jestli muslimovi, nebo židovskému příteli.¹²⁶

Zákaz výše zmíněných potravin a nápojů není jen neopodstatněný čin Alláha. Jde o Boží zásah, který je míněn v nejlepším zájmu věřících a má jim ukázat, jak by měli rozvíjet svou vlastní osobnost podle přímé životní cesty, aby byl jejich život zdravým prvkem v rodinné i společenské struktuře i v rámci lidstva obecně.¹²⁷

Pokud se muslim vyhne všem zakázaným látkám, ať už druhově, nebo v nadměrném množství, bude odměněn. „*...Jezte a pijte, avšak nepřehánějte, vždyť On nemiluje ty, kdož přehánějí!* (7:31) „*Vy, kteří věříte, jezte z výtečných pokrmů, jež jsme vám ušetřili, a děkujte Bohu, jste-li Jeho služebníky!*“ (2:168)

V případě nouze mohou věřící konzumovat i zakázané potraviny, aby si zachránili život,¹²⁸ ale toto rozhodnutí zajisté není pro většinu věřících muslimů lehké, neboť striktní dodržování pravidel ohledně jídla je součástí jejich náboženské identity. Odborníci se shodují v tom, že alespoň dvacet čtyři hodin by měl člověk vydržet bez jídla. Poté může sníst tolik harám jídla, aby se zachránil před vyhladověním. Imám Málík soudí: „*Stačí množství, které utiší hlad, a nemělo by se sníst více, než je třeba k přežití.*“¹²⁹

¹²⁵ KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*, s. 135.

¹²⁶ AL-QARADÁWÍ, J. *Povolené a zakázané v islámu*, s. 53.

¹²⁷ ABD AL-ÁTÍ, H. *Zaostřeno na islám*, s. 119.

¹²⁸ Korán 5:3.

¹²⁹ AL-QARADÁWÍ, J. *Povolené a zakázané v islámu*, s. 36.

9 SAWM – PŮST

Půst je čtvrtým pilířem islámu a jako takový je aktem víry, výrazem očisty, prohloubení sebeobrazu ve víře, připomenutím boží moci a duchovního spojení s ní. Tyto funkce půstu jsou v islámu posíleny dvěma skutečnostmi. První je, že věřící přistupují k půstu po rituální očištění, a důležité je předtím vyslovit „*nijá*“ – předsevzetí dobrého úmyslu, o kterém jsem se zmiňovala výše. Druhou skutečností je, že půst, který se koná v ramadánu, devátém měsíci islámského kalendáře, koresponduje s postupným předčítáním súr Koránu. Celkovým smyslem měsíce ramadánu je posilování víry a oddanosti Bohu.¹³⁰ Půst o ramadánu se řídí pravidly popsány v 2. súře *Kráva*:

„Vy, kteří věříte, předepsán vám jest půst, tak jako byl již předepsán těm, kdož před vámi byli – snad budete bohabojní!

Postěte se jen po určený počet dní! Ten z vás, kdo je nemocen anebo na cestách, nechť postí se stejný počet dní později. Ti, kdož mohou se postit, však nečiní tak, ti, nechť se vykoupí nakrmením jednoho chudého. Kdo však dobrovolně učiní více dobrého, bude to přičteno k jeho dobru. A půst je pro vás lepší – jste-li rozumní. Postním měsícem je měsíc ramadán, v němž Korán byl seslán jako vedení správné pro lidi a jako vysvětlení tohoto vedení i jako spásné rozlišení. Kdo z vás spatří na vlastní oči měsíc, nechť se postí! Ten z vás, kdo je nemocen nebo na cestách, nechť postí se stejný počet dní později; Bůh si přeje vám to usnadnit a nechce na vás obtížné. Dodržujte plně tento počet a chvalte Boha za to, že správně vás vede – snad budete vděční!“ (2:183-185)

Pozdější dodatek upřesňuje, že půst od jídla, pití i pohlavního styku je neplatný po západu slunce.

„Jest vám dovoleno přiblížit se v noci postní k manželkám svým.....Jezte a pijte až do chvíle, kdy od sebe rozeznáte bílou a černou nit na úsvitu, potom dodržujte plný půst až do noci. A nesooužte s nimi, zatímco se zdržujete v rozjímání v modlitebnách! Toto jsou ohraničení Boží, nepřibližujte se k nim! A takto Bůh činí srozumitelnými znamení svá pro lidi – snad budou bohabojní!“ (2:187)

Předpisy popsané v Koránu jsou detailně rozpracovány islámskými právníky s drobnými rozdíly mezi jednotlivými školami. Povinnost půstu platí pro každého tělesně a duševně zdravého dospělého člověka. Děti dodržují půst zhruba od deseti let.

¹³⁰ CROFTER, W. *Velká kniha islámu*, s. 162.

Naopak osvobození od půstu jsou staří lidé, nemocní, kojící a těhotné ženy a ti, kdo konají těžkou fyzickou práci.¹³¹ Tyto skupiny muslimů mohou půst nahradit později nebo být od půstu zcela osvobozeni. Podmínkou osvobození je, že musí nabídnout minimálně jednomu chudému muslimovi po celý měsíc ramadánu jedno jídlo denně, jinak by se dopustili hříchu. Pokud je možné, aby se postili, byť jen jeden den, měli by tak učinit.¹³² Náhradu za půst můžou muslimové vykonat kterýkoliv den, kromě dnů svátků a pátků, kdy by se nikdo postit neměl.¹³³ Půst musí nahradit i ten, kdo jej zanedbal z neznámého důvodu, a navíc musí vykonat kajicný skutek dostiučinění – *kaffára*.¹³⁴

Během postních dnů má věřící povinnost zdržet se kromě jídla, pití,¹³⁵ kouření a pohlavního styku také pomluv, neslušných řečí a vůbec všeho, co by narušilo možnost konat jen dobré skutky.

Povinnost půstu začíná za úsvitu, a pokud muslim pozře třeba jen jediné sousto, je tento prohřešek označen za harám. Veřejný život se v ramadánu přizpůsobuje zvláštnímu rytmu, aby se postící mohli přes den prospat a v noci žít rušným životem. Naopak k přerušení půstu – *iftár* přistupují věřící hned po západu slunce. Recituje se modlitba *Alláhumma laka summa, wa `alá rezqika aftarna* – Alláhu, pro tebe se postíme a přerušujeme půst jídlem, které jsi nám navrhl.¹³⁶ Obvykle to jsou datle s vodou, po nichž následuje další vydatná strava.¹³⁷

Zakončení půstu připadá na první den následujícího měsíce *šavvál* a je spojeno se svátkem přerušení půstu – *id al-fitr*. Tímto svátkem muslimové oslavují seslání Koránu. Koná se slavnostní modlitba, skládající se ze dvou *rak`*, po které mají věřící poskytnout almužnu nejbližší stojícímu člověku, který ji potřebuje.¹³⁸

Kromě povinného půstu v ramadánu předepisuje islám půst jako *kaffáru* při proviněních, jimiž jsou například neúmyslné zabití (súra 4:92) nebo porušení přísahy.¹³⁹ Zvláštní půst se může držet v období sucha. Tento půst se chápe jako příprava

¹³¹ KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*, s. 107–108.

¹³² ABD AL-ÁTÍ, H. *Zaostřeno na islám*, s. 106.

¹³³ Postit se v pátek je možné, pokud půst předchází nebo je následován dalším dnem půstu.

¹³⁴ KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*, s. 108.

¹³⁵ Některé právní školy zakazují vedle kouření, žvýkání tabáku a pití doušku vody i polykání vlastních slin.

¹³⁶ ABD AL-ÁTÍ, H. *Zaostřeno na islám*, s. 107.

¹³⁷ KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*, s. 109.

¹³⁸ KŘIKAVOVÁ, A., MENDEL, M., MÜLLER, Z., DUDÁK, V. *Islám ideál a skutečnost*, s. 80.

¹³⁹ CROFTER, W. *Velká kniha islámu*, s. 163.

k modlitbě za déšť – *salát al-istiská*.¹⁴⁰ Dále se mohou zbožní muslimové postit kdykoliv, kdy to pokládají za důležité z hlediska očištění své duše a posílení zbožnosti. Ideální jsou pro tyto příležitosti všední dny, konkrétně pondělí a čtvrtek.¹⁴¹

¹⁴⁰ KŘIKAVOVÁ, A., MENDEL, M., MÜLLER, Z., DUDÁK, V. *Islám ideál a skutečnost*, s. 81.

¹⁴¹ KROPÁČEK, L. *Duchovní cesty islámu*, s. 109.

10 SROVNÁNÍ

Jak judaismus, tak islám mají kulturu a společnost, která žije v souladu s náboženským učením a přesvědčením. Obě monoteistická náboženství jsou náboženstvím principů, pravidel, stanovených zákonů a zásad souvisejících s každou oblastí života: například co jíst, co nosit, jak žít a jak se chovat k ostatním lidem¹⁴²

Je třeba si uvědomit, že výše zmíněná stravovací opatření byla přijata za různých podmínek. Pro následné srovnání je potřebné zasadit obě náboženství do historického kontextu, protože jak muslimy, tak Židy nevymezuje jen jejich náboženství a kulturní zvyklosti, ale také historický původ a vývoj.¹⁴³

Obě náboženství vznikla na Blízkém východě a pojí je tak společné kořeny. V průběhu staletí se navíc tato náboženství protínala a prováděla kulturní výměnu, která se odrážela v jejich tradicích a posvátných zákonech.¹⁴⁴ Dějiny judaismu začínají již ve druhém tisíciletí před naším letopočtem. Židé jsou tak jedním z národů s nejdelší historií. Za zakladatele judaismu je považován Mojžíš, který dle Bible vyvedl Židy do Země zaslíbené – Kenaánu.¹⁴⁵ Během putování pouští se Mojžíšovi zjevil Bůh na hoře Sinaj a předal mu své učení. Od tohoto okamžiku začíná datování židovských dějin.¹⁴⁶

Naopak islám představuje vývojově třetí a nejmladší náboženský systém, který vznikl z židovsko-křesťanských tradic. Jeho zrod je kladen na počátek sedmého století, konkrétně do roku 622, kdy došlo k *hidžře* – přesídlení proroka Muhammada a jeho druhů z Mekky do Medíny. Lze tak tvrdit, že u islámu se můžeme více než u jiných starších náboženství spoléhat na fakta než na pouhé legendární či pololegendární motivy.¹⁴⁷

Samotné slovo islám znamená odevzdat se do vůle Boží. Pouze odevzdáním se do vůle Stvořitele a posloucháním jeho příkazů může člověk dosáhnout opravdového míru a těšit se z trvajících čistoty.¹⁴⁸ Muslimové věří, že tato „Boží vůle“ byla zvěstována lidem proroky. Nicméně až do vystoupení největšího z nich – Proroka Muhammada – byla úroveň poznání nízká, proto bývá tato doba označována za věk

¹⁴² FIRESTONE, R. *Ritual Similarities and Differences between Judaism and Islam*, s. 701.

¹⁴³ DENNY, F. M. *Islám a muslimská obec*, s. 18–19.

¹⁴⁴ ABULAFIA, A. S. *The Abrahamic religions* [online]. [cit. 2022-04-04]. Dostupné z: <https://www.bl.uk/sacred-texts/articles/the-abrahamic-religions>.

¹⁴⁵ Území Předního východu, později nazývané Palestina.

¹⁴⁶ NEWMAN, J., SIVAN, G. *Judaismus od A do Z*, s. 77.

¹⁴⁷ OSTRANSKÝ, B. *Malá encyklopedie islámu a muslimské společnosti*, s. 137.

¹⁴⁸ ‘ABD AL-ÁTÍ, H. *Zaostřeno na islám*, s. 22.

džáhilije – nevědomosti.¹⁴⁹ Věřící věří, že sůry Koránu jsou slovem Alláhovým, který se Muhammadovi zjevoval skrze anděla Gabriela. Muslimové studují dějiny proto, aby mohli své současné směřování přizpůsobit tomu, co učí historie o skutcích Boží prozřetelnosti. Být muslimem tak znamená podrobit se dějinám a nechat se jimi utvářet.¹⁵⁰

Pro věřící obou náboženství platí, že hledí dopředu a věří, že cíl dějin je v rukou Božích. Dějiny jsou tak způsobem, jak postupovat v životě, a sahají od konkrétních událostí kolem založení „náboženské“ obce po „soudný den“ – konečný cíl, kdy se věřící budou zodpovídat za své činy.¹⁵¹

Islám a judaismus patří spolu s křesťanstvím mezi tři nejznámější abrahámovská náboženství – spojuje je jeden patriarcha – Abrahám (v islámu nazýván jako prorok Ibráhím). Abrahámovská náboženství jsou si podobná ve své etice a morálce. Judaismus jakožto jedno z nejstarších monoteistických náboženství sloužil jako základ a vzor pro islám. Muslimové se podobnostmi vycházejícími ze svatého Písma netají a považují je za důkaz dávného původu svého náboženství.¹⁵² Islám představuje jedinou abrahámovskou tradici, která byla v Asii tak úspěšná, že se v některých oblastech stala většinovým náboženstvím. Islám si jako jediné světové náboženství udržel jednotnější doktrínální a rituální soustavu.¹⁵³

Židé, křesťané a muslimové hledají ve svých posvátných textech historii Abraháma a to, jak byla v průběhu věků vykládána. Pro Židy je ústředním textem Tóra. Abrahamův příběh se odvíjí především v Genesis,¹⁵⁴ kde je Abrahám zobrazován jako muž, který plně důvěřuje Bohu a řídí se Božími příkázáními. Muslimové se zabývají postavou Ibráhíma ve své svaté knize Koránu a v hadísech. Až k Abrahámovi sdílí věřící víceméně stejné posvátné dějiny, poté se společná tradice rozchází.¹⁵⁵

Kromě ústřední postavy Abraháma věřící pojí také striktní víra v jednoho Boha – monoteismus. Všechna tři abrahámovská náboženství věří, že zjevení v podobě Písma seslal Bůh. I když každé náboženství používá pro svého Boha jiné jméno,¹⁵⁶ základním

¹⁴⁹ KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*, s. 18.

¹⁵⁰ DENNY, F. M. *Islám a muslimská obec*, s. 20.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 20.

¹⁵² ABULAFIA, A. S. *The Abrahamic religions* [online]. cit. 2022-04-04]. Dostupné z: <https://www.bl.uk/sacred-texts/articles/the-abrahamic-religions>.

¹⁵³ DENNY, F. M. *Islám a muslimská obec*, s. 18.

¹⁵⁴ (Gn 11:26 až 25:18).

¹⁵⁵ ABULAFIA, A. S. *The Abrahamic religions* [online]. [cit. 2022-04-04].

Dostupné z: <https://www.bl.uk/sacred-texts/articles/the-abrahamic-religions>.

¹⁵⁶ V islámu Alláh, v judaismu Jahve.

přesvědčením je, že Bůh je ten, kdo je původcem a stvořitelem vesmíru, je hoden uctívání a má úplnou vládu nad světem a lidstvem. Všechna abrahámovská náboženství připomínají historické události jako něco, co odhaluje Boží prozřetelnost, smysl a existenci lidstva.¹⁵⁷

Historický kontext bylo důležité nastínit z hlediska toho, že klimatické podmínky života Židů a muslimů jsou si podobné. Z toho vyplývá, že oběma skupinám, co se týče stravy, vyhovovala stejná opatření, která kromě náboženské roviny měla i svůj praktický význam – chránila před nákazami a nemocemi. Proto islám a judaismus předepisují velmi komplexní podobu stravovacích zákonů a ukládají je svým věřícím povinně dodržovat. Obě náboženství provází dualismus, který se vztahuje k povoleným a zakázaným druhům potravin a nápojů.

Existují určité podobnosti a také rozdíly mezi islámskými a židovskými stravovacími předpisy. Podle Koránu, konkrétně ve 160. verši 4 súry *Ženy* a 50. verši 3. súry *Rod Imránův*, se dočteme, že halachické zákony jsou přísnější než ty islámské. „*A za nespravedlnost některých z těch, kdož vyznávají židovství, jsme jim zakázali výtečné pokrmy, jež dříve jim byly dovoleny, a také za jejich četná uchýlení od cesty Boží.*“ (4:160) To se projevuje nejen na potravinách, které jsou přípustné nebo nepřípustné, ale také v příkázáních týkajících se vaření a konzumace potravin, a především rituální porážky.

Pokud budou muslimové konzumovat košer potraviny, nemělo by jim to způsobit problémy. Naopak pokud budou Židé konzumovat halál potraviny, může se stát, že snědí i něco, co halacha považuje za nečisté.

¹⁵⁷ DENNY, F. M. *Islám a muslimská obec*, s. 18–20.

Nyní se zaměříme na znaky, které jsou v obou náboženstvích téměř totožné:

1. Dodržování stravovacích předpisů na základě víry v autoritu

Pro muslimy je důležité poslouchat Alláhovo přikázání a nepřekračovat limity, které stanovil svému lidu. Alláh popisuje, co je pro muslimy prospěšné a co je zakázáno, takže muslimové musí tyto zákony dodržovat a neporušovat je. Řada veršů v Koránu uvádí podrobnosti o povoleném jídle, které mají věřící přijímat. Konkrétně například 145 verš 6. súry *Dobytek* nebo 5. verš 5. súry *Prostřený stůl*. Dodržováním těchto stravovacích zákonů věřící dávají najevo poslušnost pouze svému Pánovi.

Stejně tak je pro Židy důležité dodržovat zákony o košer potravinách, které jsou odvozeny z jejich náboženských textů Tóry a Talmudu. Tím, že zákony neporušují, ukazují stejně jako muslimové svou oddanost Bohu.¹⁵⁸

2. Prostředky k dosažení čistoty

Hlavní snahou šarií ohledně stravování je, že Alláh chce očistit muslimy od všech druhů nečistot, ať už tyto nečistoty ovlivňují muslimy fyzicky, nebo duchovně, a právě jídlo je jednou z cest jak k fyzické, tak i k duchovní čistotě člověka. Proto Alláh přikázal muslimům, aby jedli pouze halál jídlo. Stejně tak je tomu v židovské halaše. Židé musí jíst košer jídlo a vyvarovat se tomu rituálně nečistému, aby dosáhly fyzické a duchovní čistoty.¹⁵⁹

3. Závaznost halálu a kašrutu

Jak islámské, tak i židovské stravovací zákony jsou povinné pro každého věřícího bez ohledu na jeho věk nebo pohlaví. Pokud budou muslimové dodržovat halál stravování, budou v budoucnu odměněni, ale pokud někdo tyto zákony poruší, může dostat odpovídající trest. Dále muslimům Alláh udělil výjimku. V případě ohrožení jejich zdraví a pro záchranu života mají povoleno jíst i nehalál jídlo. „*Kdo však byl donucen jísti toto, aniž po tom toužil nebo přestupníkem byl, na tom nebude hříchu, vždyť Bůh je odpouštějící, slitovný.*“ (2:173) V judaismu je nutné dodržovat stravovací zákony a za žádnou cenu je neporušovat. Důvodem je to, že košer zákony mají status povinných,

¹⁵⁸ PAKEEZA, S., MUNIR, M. *Dietary Laws of Islam and Judaism: A Comparative Study* [online]. [cit. 2022-04-11]. Dostupné z: [http://pu.edu.pk/images/journal/szic/PDF/English/1-%20Mohsina%20Munir%20,%20Shahzadi%20Pakeeza%20%20Dietry%20laws-%20\(Revesed\).pdf](http://pu.edu.pk/images/journal/szic/PDF/English/1-%20Mohsina%20Munir%20,%20Shahzadi%20Pakeeza%20%20Dietry%20laws-%20(Revesed).pdf).

¹⁵⁹ Tamtéž.

nikoli logicky vysvětlitelných norem, takže pokud někdo poruší jakékoli pravidlo košer stravovacích zákonů, má se za to, že bude potrestán.

Slovo košer se samo o sobě nevyskytuje v Tóře, kde jsou popsány židovské stravovací zákony. Slovo používající kořen K.Sh.R.¹⁶⁰ se v pozdějších biblických textech objevuje jen třikrát, ale ne ve vztahu k jídlu: dvakrát v knize Kazatel, kde znamená „uspět“; a jednou v knize Ester, kde znamená „vhodné“. To už se podobá současnému významu. Všechny zákony kašrutu jsou založeny na několika verších v Tóře.

V průběhu tisíciletí se židovští učenci ze všech sil snažili interpretovat, jak by měly být základy uvedené v Tóře aplikovány na každodenní život. Těch několik vět, které nastiňují pravidla stravování v Tóře, se vyvinulo ve statisíce slov pojednávajících o skutečném významu tohoto přehledu.¹⁶¹

4. Společné stravovací návyky

Islám povoluje všechny druhy čistých savců jako halál pro muslimy. Židé k tomuto pravidlu přidávají ještě jednu podmínku, a to že savci musí být sudokopytníci a musí se živit pouze rostlinnou stravou. Prvním společným bodem je tak zákaz vepřového masa. Vepřové a vedlejší produkty z něj, jako například želatina, jsou pro muslimy nečisté. Přípustná pro oba směry je rybí želatina, kterou věřící používají jako náhradu. V případě muslimů se o zákazu dočteme přímo v Koránu. Zákaz platí i pro stoupence židovství, protože vepři jsou všežraví a nesplňují tak podmínku rostlinné stravy.

Dalším společným bodem je, že všichni ptáci kromě dravců jsou povoleni ke konzumaci jak Židům, tak muslimům. Z toho důvodu se věřící stravují především domácí drůbeží. Produkty jako mléko a vejce jsou povoleny pouze v případě, že pocházejí z čistých zvířat. Naopak ohledně toho, který hmyz je považován za čistý a který ne, panují často neshody. V případě judaismu platí výše zmíněné pravidlo: *in dubiis abstinate* – je-li důvod k pochybnostem, raději danou věc nejíme. Ale věřící se shodují v tom, že vedlejší produkty hmyzu jako například med jsou považovány za čisté.

Obě náboženství povolují všechny druhy zeleniny, ovoce a plodin, které neobsahují žádný druh intoxikace.

¹⁶⁰ Z anglického Kashrut.

¹⁶¹ BIBION, M. F., ARIFFIN H. F. *Comparative Study on Halal and Kosher in Foodservice Functional Subsystems* [online]. [cit. 2022-04-11]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/235746391_Comparative_Study_on_Halal_and_Kosher_in_Foodservice_Functional_Subsystems.

Krev je zakázaná v islámu i judaismu. Podle Koránu patří přímo mezi čtyři zakázané potraviny a v kašrutu podléhá biblickému zákazu (Lv 3:13).

Přísně zakázané jsou také mršiny. V Koránu zákaz najdeme v 145. verši 6. súry *Dobytek*. Stejná pravidla platí i pro Židy a Tóra je zmiňuje například v těchto místech: Lv 22:8, Lv 11:36, Lv 11:39.

Kromě společných aspektů vyskytujících se v obou náboženstvích nalezneme i určité odlišnosti. Dále se proto zaměříme na prvky, v kterých se pravidla halálu a kašrutu zcela rozcházejí:

1. Dosažení nejvyššího cíle

Základním rozdílem v islámských a židovských stravovacích zákonech je jejich konečný cíl a účel. V islámu podléhají veškerá pravidla svému účelu, který se netýká pouze tohoto světa, ale má také výhody pro věčný život. Koncept víry v ráj se nachází i v judaismu, ale s různými názory a představami. Muslimové věří, že žít život podle Alláhových příkázání a dodržování jím předepsaných stravovacích předpisů přináší výhody v tomto světě i na onom světě. V případě neposlušnosti ze strany věřících Alláh také trestá v příštím světě.

Židé dodržují stravovací zákony kvůli světskému prospěchu, který spočívá v jejich oddělené identifikaci od zbytku světa. Košer jídlo je pro ně zdravé a vhodné. Takže cíl jejich stravovacích předpisů je svěřen pouze pozemskému životu.¹⁶²

2. Odlišné stravovací návyky

Jedním ze zákazů, který se týká pouze judaismu, je společné míchání masitých a mléčných výrobků. Zákaz míchání masa a mléčných výrobků je prvkem, který odlišuje halál od kašrutu. Maso se nesmí míchat s mléčným výrobkem, protože by se tím směs změnila na rituálně nečistou, naopak podle halálu se maso a mléčné výrobky mohou volně míchat a konzumovat společně.

Podle šaríí není muslimům zakázaný tuk, ale i v Koránu se dočteme o jeho zákazu pro Židy: „*Těm, kdož vyznávají víru židovskou, jsme zakázali všechna zvířata mající drápy; a ze skotu a ovcí jsme jim zakázali tuk kromě toho, jež mají v hřbetech či ve*

¹⁶² PAKEEZA, S., MUNIR, M. *Dietary Laws of Islam and Judaism: A Comparative Study* [online]. [cit. 2022-04-11]. Dostupné z: [http://pu.edu.pk/images/journal/szic/PDF/English/1-%20Mohsina%20Munir%20,%20Shahzadi%20Pakeeza%20%20Dietry%20laws-%20\(Revesed\).pdf](http://pu.edu.pk/images/journal/szic/PDF/English/1-%20Mohsina%20Munir%20,%20Shahzadi%20Pakeeza%20%20Dietry%20laws-%20(Revesed).pdf).

vnitřnostech nebo jenž smíšen je s kostmi. Takto jsme je odměnili za jejich vzpurnost – a My zajisté jsme spravedliví.“ (6:146)

Další zákaz, který se uplatňuje také spíše v judaismu, je zákaz konzumace mořských plodů. Podle kašrutu jsou mořské plody zakázány jíst. (Povolené jsou jen ty druhy, které mají ploutve a šupiny.) Pokud jde o halál, mořské plody jsou přípustné, ačkoli někteří muslimové považovali mořské plody za *makrúh* – nežádoucí ke konzumaci.

Stejně tak existují zákazy, které jsou vlastní jen muslimům. Víno jako opojný alkoholický nápoj vyrobený ze zkvašené hroznové šťávy je v islámu zakázáno. Naopak v judaismu pití vína při slavnostních událostech dokonce halacha předepisuje, ale přemíra vedoucí k opilosti je přísně zakázána. Víno vyrobené z hroznů plní pro věřící dokonce rituální funkci. Nalévá se do poháru pro požehnání a slouží k posvátným účelům. Víno se pije na šabat, při ceremoniálu *Havdaly*, dva poháry při svatbě a čtyři v předvečer *Pesachu*, přičemž pátý (pohár Eliášův) se nechá nedotčen.¹⁶³ Hroznový produkt však musí být vyroben a zpracován Židy, aby získal košer status.¹⁶⁴

Když srovnáme půst v měsíci ramadánu a půst na Jom Kipur, najdeme na první pohled mnoho odlišností. Obě události mají jiný název, čas, délku trvání a přináší odlišný význam jak pro muslimy, tak pro Židy, pokud jde o související historii a poučení. Zatímco židovský půst je spíše pochmurný, plný pokání a modliteb, ramadán kromě odříkání se všech špatností během dne, překvapí večer a v noci, kdy se věřící za svou přísnou kázeň odměňují hodováním a večerními oslavami. Ramadán je tak zvláštní kombinací strohé zdrženlivosti od východu slunce a pestré a radostné oslavy, když slunce zapadne. S touto úpravou (postit se jen po denní dobu) se islám zřetelně odlišuje od židovských postních tradic. Někteří badatelé uvažují o možných vlivech manicheismu nebo zvláštních zvyků některých křesťanských sekt.¹⁶⁵

Srovnání rituální porážky

Ve své práci jsem se snažila detailněji zabývat rituální porážkou u obou náboženství, proto se pokusím shrnout společné a rozdílné znaky, které se s porážkou podle islámského a židovského práva pojí.

¹⁶³ NEWMAN, J., SIVAN, G. *Judaismus od A do Z*, s. 236.

¹⁶⁴ BIBION, M. F., ARIFFIN H. F. *Comparative Study on Halal and Kosher in Foodservice Functional Subsystems* [online]. [cit. 2022-04-11]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/235746391_Comparative_Study_on_Halal_and_Kosher_in_Foodservice_Functional_Subsystems.

¹⁶⁵ KROPÁČEK, L. *Duchovní cesty islámu*, s. 107.

Prvním společným bodem je, že zvíře musí být při porážce naživu a musí být zabito ostrým nožem. Druhým bodem je, že nůž musí proříznout krční tepny zvířete: zejména je třeba přeříznout průdušnici, jícen, krční tepny a krční žíly. Třetím společným bodem je vykrvácení zvířete. Stoupenci obou náboženství se shodují i v tom, že poškození zvířete musí být minimální a je nutná bezbolestná a rychlá porážka.¹⁶⁶

Naopak co se týče požehnání, zde se islám a judaismus zcela rozchází. Aby bylo maso čistého zvířete označeno jako košer, stačí pouze jedno požehnání. V praxi to znamená, že šochet na jedno požehnání může porazit třeba několik krav a sto kuřat. Pro islámskou menšinu, která nevyžaduje požehnání pro každé zvíře zvlášť (zejména škola Šafi'i), by tento problém nebyl relevantní, a proto by košer bylo halál. Pro ty, kteří vyžadují specifickou basmalu pro každé jednotlivé zvíře (zejména škola Ḥanafi), by košer maso nebylo ḥalál, pokud by nebylo s jistotou známo, že pro toto zvíře bylo dáno požehnání.¹⁶⁷

Po rituální porážce se musí nutně odstranit podle halál i košer pravidel krev. Kromě krve kašrut zakazuje jíst také tuk a nezbytné je i odstranění gid ha-naše, k tomu slouží proces zvaný nikur.

Dalším znakem typickým pro judaismus je košerování, metoda používaná v kašrutu k odvádění krve z masa. Takový proces není v souladu s halál zákony – v islámu se košerování solí neprovádí.

¹⁶⁶ MENDEL, M. *Muslimové a jejich svět*, s. 217.

¹⁶⁷ QADHI, Y. *Is Kosher Meat Halal? A Comparison of the Halakhic and Shar'i Requirements for Animal Slaughter* [online]. [cit. 2022-04-11]. Dostupné z: <https://muslimmatters.org/2012/06/22/is-kosher-meat-halal-a-comparison-of-the-halakhic-and-shar-i-requirements-for-animal-slaughter/>.

Závěr

Islámské a židovské stravovací zákony jsou přísným komplexním souborem pravidel a zákonů, které nenajdeme v žádném jiném náboženství na světě. Tyto předpisy jsou často slučovány s hygienickými a dietetickými pravidly, které výrazně ovlivňují životní styl věřících.

Obě abrahámovská náboženství popisují pravidla týkající se toho, co je pro věřící povolené, a co je naopak zakázané. Zákazy vychází ze Svatých textů, tedy z Tóry a Koránu. Věřící tyto zákony ve svém běžném životě dodržují, protože věří, že jsou pro ně nejlepší volbou. Právě díky tomu se islámské a židovské stravovací zákony staly zdrojem jejich identity.

Bylo zajímavé sledovat, jak podobná jsou si náboženství, které od sebe dělí více než jedno tisíciletí. V islámu, jakožto v náboženství založeném na učení proroka Muhammada, je rituální čistota asi nejlépe dokumentována z toho důvodu, že islám je nejmladší a tedy nejaktuálnější. Obecně můžeme říci, že islámský výčet zakázaného je mnohem benevolentnější než ten židovský. Je dokázáno, že muslimové převzali základy stravování spojené s praxí rituální čistoty právě od Židů, a i když se dnes jejich náboženství opírá o Svaté spisy Koránu v minulosti vycházeli ze Starého zákona. Korán slouží jako autoritativní vzor a výslovně zakazují čtyři druhy potravin, které jsou považovány za harám. Rituální čistotu kromě Koránu detailněji rozpracovává islámské právo šaría, které věřícím muslimům zakazuje mimo jiné konzumaci alkoholických nápojů. Vše ostatní, co není v rozporu s Koránem nebo šariíou, se považuje za halál.

Naopak Židé se odvolávají na Starý zákon a Talmud. V judaismu nacházíme nejstarší dochované očistné předpisy, které jsou proti islámu mnohem detailněji rozpracovány. Z mého pohledu jsou i více přehledné, protože většinu předpisů kašrutu najdeme v Tóře pohromadě v knihách Leviticus a Deuteronomium.

Cílem práce bylo, jak jsem nastínila v úvodu, poskytnout srozumitelný a ucelený pohled na problematiku rituální čistoty spojené se stravováním. Snažila jsem se o vhléd do každodenních rutinních činností, které se pojí se stravováním nebo s přípravou pokrmů.

Nejprve byly v práci popsány základní předpisy halál a košer stravování a poté jsem přešla k samotné komparaci. Za nejprínosnější část považuji kapitolu 10 – srovnání, která se věnuje porovnání a snaží se o analýzu podobných, stejných a zcela rozdílných znaků judaismu a islámu týkajících se stravování s přihlédnutím na společný původ a historii.

Přestože, je práce pouze teoretická, věřím, že poskytne srozumitelný a komplexní pohled na danou problematiku. Další výhodou vidím v tom, že se může do budoucna rozšiřovat, a tak nabídnout nový pohled na rituální čistotu u praktikujících Židů a muslimů.

Závěrem je třeba dodat, že obě náboženství musí být hlouběji studována, aby bylo možné pochopit podstatu jejich učení. Teprve poté je možné oba systémy dokonale srovnat. Naučit se kašrut samo o sobě nestačí, je třeba studovat zdravý aspekt židovství, Tóry a jejich historické pozadí. Totéž platí pro chápání a přijímání halál stravování jako určitých standardů.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

‘ABD AL-‘ĀTĪ, Ḥammūda. *Zaostřeno na islám*. Nové, přeprac. a opr. vyd. Přeložil Bob HÝSEK. Praha: Ústředí muslimských obcí, 2010. ISBN 978-80-904373-6-4.

AL-QARADÁWĪ, Júsuf. *Povolené a zakázané v Islámu*. Praha: Islámská nadace v Praze, 2004. ISBN není.

COHEN, Abraham. *Talmud: (pro každého): historie, struktura a hlavní témata Talmudu*. Praha: Sefer ve spolupráci s European Jewish Publication Society, 2006. ISBN 80-85924-49-8.

CROFTER, Warren. *Velká kniha islámu*. Přeložil Otakar CHALOUPKA. Praha: BVD, 2006. ISBN 80-903754-0-5.

DE VRIES, Simon Philip. *Židovské obřady a symboly*. Praha: Vyšehrad, 2009. ISBN 978-80-7021-963-8.

DENNY, Frederick Mathewson. *Islám a muslimská obec*. V čes. jaz. vyd. 2. Praha: Prostor, 1999. ISBN 80-85190-96-6.

DIVECKÝ, Jan. *Židovské svátky: [kalendářem od Pesachu do Purimu]*. Praha: P3K, 2005. ISBN 80-903584-3-8.

FISHBANE, Michael A. *Judaismus: zjevení a tradice*. Praha: Prostor, 1996. ISBN 80-85190-47-8.

FLEK, Alexandr. *Bible – překlad 21. století*. Praha: Biblion, 2009. ISBN 978-80-87282-06-9.

GANZFRIED, Šlomo ben Josef. *Kicur šulchan aruch: Kniha první*. Agadah, 2012. ISBN 978-80-87571-00-2.

HRBEK, Ivan. *Korán*. Praha: Academia, 2000. ISBN 80-200-0246-4.

KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. Praha: Vyšehrad, 2006. ISBN 978-80-7429-598-0.

KŘIKAVOVÁ, Adéla. et al. *Islám: ideál a skutečnost*. Praha: Baset, 2002. ISBN 80-86223-71-x.

LAU, Jisra'el Me'ir. *Praktický judaismus*. Praha: P3K, 2012. ISBN 978-80-87343-09-8.

MAURER, Andreas. *Zeptej se svého muslimského přítele: úvod do islámu a křesťanská příručka pro rozhovory s muslimy*. Albrechtice: Křesťanský život, 2014. ISBN 978-80-7112-177-0.

MENDEL, Miloš. *Muslimové a jejich svět: o víře, zvyklostech a smýšlení vyznavačů islámu*. Praha: Dingir, 2016. ISBN 978-80-86779-45-4.

MÜLLER, Zdeněk. *Islám: historie a současnost*. Praha: Svoboda, 1997. ISBN 80-205-0534-2.

NEWMAN, Ja'akov a Gavriel SIVAN. *Judaismus od A do Z*. Praha: Sefer, 2008. ISBN 80-900895-3-4.

NOSEK, Bedřich a Pavla DAMOHORSKÁ. *Židovské tradice a zvyky*. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1518-9.

OSTŘANSKÝ, Bronislav. *Malá encyklopedie islámu a muslimské společnosti*. Praha: Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-404-3.

SLÁDEK, Pavel. *Malá encyklopedie rabínského judaismu*. Praha: Libri, 2008. ISBN 978-80-7277-379-4.

SPIEGEL, Paul. *Kdo jsou Židé?*. Brno: Společnost pro odbornou literaturu – Barrister & Principal, 2007. ISBN 978-80-87029-07-7.

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

ABULAFIA, Anna S. The Abrahamic religions. In: *British Library* [online]. [cit. 2022-04-11]. Dostupné z: <https://www.bl.uk/sacred-texts/articles/the-abrahamic-religions>.

BIBION, Mohamad, F., ARIFFIN Hashim F. *Comparative Study on Halal and Kosher in Foodservice Functional Subsystems* [online]. [cit. 2022-04-11]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/235746391_Comparative_Study_on_Halal_and_Kosher_in_Foodservice_Functional_Subsystems.

Desatero etikety stolování podle Koránu a Sunny, díl ii. In: *E-islam* [online]. [cit. 2022-03-26]. Dostupné z: <https://www.e-islam.cz/desatero-etikety-stolovani-podle-koranu-a-sunny-dil-ii/>.

FIRESTONE, Reuven. Ritual Similarities and Differences between Judaism and Islam In: A history of Jewish-Muslim Relations. United Kingdom: Princeton University Press, 2013. ISBN 978-0-691-15127-4. [online]. [cit. 2022-03-26]. Dostupné z: https://www.academia.edu/19018016/Ritual_Similarities_and_Differences_between_Judaism_and_Islam.

JACOBS, Louis. Who Was Nahmanides (Ramban)? In: *My jewish learning* [online]. [cit. 2022-03-31]. Dostupné z: <https://www.myjewishlearning.com/article/nahmanides-ramban/>.

MAIMONIDES. Sefer Taharah: The Book of Ritual Purity. In: *Chabad.org* [online]. [cit. 2022-03-09]. Dostupné z: https://www.chabad.org/library/article_cdo/aid/1517110/jewish/Sefer-Taharah.htm.

ORTNER, Sherry B. purification rite. In: *Encyclopedia Britannica* [online]. [cit. 2022-04-11]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/purification-rite>.

PAKEEZA, Shahzadi, MUNIR Mohsina. Dietary Laws of Islam and Judaism: A Comparative Study [online]. [cit. 2022-04-11]. Dostupné z: [http://pu.edu.pk/images/journal/szic/PDF/English/1-%20Mohsina%20Munir%20,%20Shahzadi%20Pakeeza%20%20Dietry%20laws-%20\(Revesed\).pdf](http://pu.edu.pk/images/journal/szic/PDF/English/1-%20Mohsina%20Munir%20,%20Shahzadi%20Pakeeza%20%20Dietry%20laws-%20(Revesed).pdf).

QADHI, Yasr. Is Kosher Meat Halal? A Comparison of the Halakhic and Shar'i Requirements for Animal Slaughter. In: *MM* [online]. [cit. 2022-04-11]. Dostupné z: <https://muslimmatters.org/2012/06/22/is-kosher-meat-halal-a-comparison-of-the-halakhic-and-shar-i-requirements-for-animal-slaughter>.

RUSHD, Ibn. *The Distinguished Jurist's Primer*. Garnet Publishing, 1999. ISBN 978-1873938133. [online]. [cit. 2022-04-01]. Dostupné z: <https://archive.org/details/BidayatAl-mujtahidTheDistinguishedJuristsPrimer>.

What is Halal? A Guide for Non-Muslims. In: *Islamic council of Victoria*. [online]. [cit. 2022-03-31] Dostupné z: <https://www.icv.org.au/about/about-islam-overview/what-is-halal-a-guide-for-non-muslims/>.

RESUME

This thesis provides comprehensive view of the practice associated with ritual purity focused on eating habits in Islam and Judaism. It provides an inside into the daily lifes of these religious groups when it comes to diet. Then it deals with specific restrictions and orders established by Sharia and Kashrut. The first part of the thesis covers dietary laws in judaism. It is based mainly on the Torah and Shulchan Aruch. It covers forbidden foods, mixing raw ingridients, ritual slaughter – shechita and fasting days interms of ritual purity. The seconds parts focuses on forbidden foods in Islam, ritual slaughter – Dhabiha and fasting in the month of Ramadan. As a source I use mainly Koran. The last part analyzes and compares different and similar features of both Abrahamic religions taking into account their common history, ethics and traditions.